

BORDO SİYAH

DÜNYA KLASİKLERİ - TRAGEDYA

KRAL OİDİPUS

SOPHOKLES

ÇEVİREN: CÜNEYT ÇETİNKAYA

KRAL OİDİPUS

SOPHOKLES

ÇEVİREN:

CÜNEYT ÇETİNKAYA

DÜNYA KLASİKLERİ

TRAGEDYA

BORDO SİYAH YAYINLARI

Kral Oidipus

Sophokles

Çeviren: Cüneyt Çetinkaya

Editör: Veysel Atayman

Redaksiyon: Süleyman Asaf

Tashih: Esen Güray

Bordo Siyah Yayınları

DÜNYA KLASİKLERİ

KRAL OİDİPUS

SOPHOKLES (İÖ 496/494-İÖ 406): YUNAN TRAGEDYA ŞAİRİ. ATİNA YAKINLARINDAKİ KOLONOS'TA DOĞDU. BİR SİLAH YAPIMCISININ OĞLUYDU. İYİ BİR EĞİTİM GÖRDÜ. İÖ 468'E DOĞRU TİYATROYA BAŞLADI. UZUN YAŞAMININ SONUNA KADAR SAHNEYE BAĞLILIĞINI SÜRDÜRDÜ VE PARLAK BAŞARILAR KAZANDI. SAYILARI YÜZDEN FAZLA OLAN TRAGEDYALARINDAN GÜNÜMÜZE ULAŞAN BAZILARI ŞUNLARDIR: *AIAS*, *ANTIGONE*, *ELEKTRA*, *OİDİPUS KOLONOS'TA*.

EDİTÖR

VEYSEL ATAYMAN: 1941'DE İSTANBUL'DA DOĞDU. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'NDE ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI VE FELSEFE ÖĞRENİMİ GÖRDÜ. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ MÜTERCİM TERCÜMANLIK BÖLÜMÜNDE UZUN YILLAR DERS VERDİ. HALEN AYNI BÖLÜMDE YÜKSEK LİSANS DERSLERİNE GİRMEYE DEVAM ETMEKTEDİR. FELSEFE, SİNEMA VE EDEBİYAT ALANINDA ÇOK SAYIDA MAKALE, DERLEME VE TELİF KİTABI YAYINLANDI. ÖZELLİKLE SİNEMA HAKKINDAKİ ÖNCÜ DEĞERLENDİRMELERİ NEDENİYLE HATIRI SAYILIR BİR HAYRAN KİTLESİNE SAHİP OLAN ATAYMAN, ÇEŞİTLİ YERLERDE VERDİĞİ SEMİNERLERLE OKURLARIYLA TEMASINI HEP SICAK TUTTU. BORDO SİYAH YAYINLARI'NIN DÜNYA KLASİKLERİ EDİTÖRLÜĞÜ GÖREVİNİ YÜRÜTTÜĞÜ SIRADA ÇOK SAYIDA DÜNYA KLASİĞİNE EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ ÇERÇEVESİNDE ÖNSÖZLER VE NOTLAR YAZDI. YÜZE YAKIN ÇEVİRİSİ YAYINLANDI. 2009 YILINDA DİL DERNEĞİ TARAFINDAN TÜRKİYE'NİN EN PRESTİJLİ ÇEVİRİ ÖDÜLLERİNDEN BİRİ OLAN ÖMER ASIM AKSOY ÖDÜLÜ'NE LAYIK GÖRÜLDÜ.

ÇEVİREN

CÜNEYT ÇETİNKAYA: 1972'DE DOĞDU. ANKARA'DA YUNAN DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRENİMİ GÖRDÜ. ESKİ YUNANCA ORJİNALLERİNDEN ÇEVİRDİĞİ ANTİK KLASİKLER ARASINDA *SOKRATES'İN SAVUNMASI* VE *ŞÖLEN* (PLATON), *KRAL OİDİPUS* VE *ELEKTRA* (SOFOKLES) VE *ANTİK YUNAN LİRİKLERİ-İKİ CİLT* (KOSTAS TOPOUZIS) VARDIR.

REDAKSİYON

SÜLEYMAN ASAF: 1950'DE İSTANBUL'DA DOĞDU. SAINT BENOIT LİSESİ'Nİ BİTİRDİKTEN SONRA FRANSA'DA ÖĞRENİM GÖRDÜ. ODA YAYINLARI İÇİN FRANSIZCA ÇEVİRİ YAPTI. GELİŞİM HACHETTE ANSİKLOPEDİSİ YAYIN KURULU ÜYELİĞİ GÖREVİNDE BULUNDU. RADİKAL VE CUMHURİYET GAZETELERİ VE AYRINTI, CAN, İNKILAP VE BORDO SİYAH YAYINEVLERİ İÇİN REDAKSİYON VE DÜZELTİ YAPTI.

TASHİH

ESEN GÜRAY: 1961'DE İSTANBUL'DA DOĞDU. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ESKİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜNDEN MEZUN OLDU. 1978 YILINDAN BERİ YAYINCILIK SEKTÖRÜNDE DÜZELTMEN OLARAK ÇALIŞMAKTADIR. GELİŞİM YAYINLARI, SABAH KİTAPLARI VE TURGUT YAYINCILIK'TA UZUN YILLAR ÇALIŞTI. BORDO SİYAH DIŞINDA

İÖ-KÜLTÜR YAYINLARI VE CUMHURİYET KİTAPLARINA DA DIŐARIDAN
DÜZELTMENLİK YAPMAKTADIR.

ÖNSÖZ

Oidipus efsanesinin kökeni ve yaşı belirsizdir. Bilinen en eski kaynak İÖ 7. yüzyılda yazılmış *Odyseia*'nın 11. bölümü, "Nekyia"dır. Burada Odysseus, Hades'i ziyaretini anlatır.

"Oidipus'un anasını gördüm, güzel Epikaste'yi,
bilmeden büyük bir suç işlemiş, evlenmişti oğluyla,
Oidipus öldürmüştü babasını ve koynuna girmişti anasının,
tanrılar da açıklamıştı bunu insanlara ansızın.
Oidipus yönetti gene de Kadmosoğulları'nı güzel Thebai'de,
amansız tanrıların buyruklarıyla acılar çeke çeke.
Epikaste'ye engin kapılı Hades'e inmişti kaygı içinde,
yüksek damından sarkıtığı kemende bağlayıp kendini,
bir sürü de bela bıraktı arkada Oidipus'a,
ne kadar bela gelirse anasının öcünü alan perilerden, hepsini..."

Oidipus'un babasını öldürmesi, annesi ile evlenmesi, İokaste'nin değil de Epikaste'nin intiharı (Homeros'un *Odyseia*'sında Oidipus'un annesinin adı İokaste değil de Epikaste olarak geçer. Ancak bunun dışındaki bütün anlatılarda İokaste'dir.) Sophokles'in Oidipus trajedisine aittirler, buna karşılık trajedinin *Odyseia*'daki bu versiyonunda Oidipus kendi gözlerini kör etmez. Kendi kendini sürgün etmesi de bu versiyonda yoktur. "Acı çeken" olarak Thebai'de "korkunç eserinin", öcünü alan annesinin intikam ruhları Eriny'lere (ya da Eriny's'lere) fidyesini ödeyerek yaşamaya devam eder. Geçmiş muhtemelen 8. yüzyıldan daha geriye giden, *İlyada*'nın bir yerinde (23, 679) Oidipus için yapılan bir ayinden söz edilir. Gene 8. yüzyıldan kalma bir destan olan *Oidipodeia* Oidipus'un kaderini anlatır. 6000 dizeden oluştuğu bilinen bu destandan günümüze çok az şey ulaşmıştır; gene Thebai efsaneleri çevresinde dönen *Thebais* için de aynı şeyi söyleyebiliriz.

İÖ 467 yılında Aiskhylos.^[1] Thebai üçlemesi *Laios, Oidipus, Yediler Thebai'ye Karşı*'yı sahneye koyar. Bu üçlemeden elimize sadece *Yediler Thebai'ye Karşı* parçası geçmiştir, Oidipus'un dramı ise ancak genel ve kaba hatlarıyla verilmiştir. Aiskhylos, Laios–Oidipus–Eteokles/Polyneikes'in temsil ettikleri üç kuşağı bu trajik üçlemenin her bir dramına bölüştürmüştür. Oyunlar soyların lanetlenmişliği tema'sı üzerine kuruludur.

İÖ 429 ile 425 yılları arasında yetmişlerine merdiven dayamış Sophokles *Oidipus Tyrannos* (ya da Latince biçimiyle Oidipus Rex) trajedi konusuna el atmaya hazırlandığında gerek destan gerekse de koro şiiri ve tragedya biçiminde hazır bekleyen bir Oidipus "birikimi" vardı.

Oidipus oyunu, gerek Atina devletinin gerekse de Sophokles'in ağır bir bunalım yaşadıkları bir döneme rastlamıştı. Bu öznel ve nesnel bunalımların bileşkeninde *Oidipus* Sophokles sanatının doruğunu oluşturmakla kalmamış, bütün bir tragedya geleneğinin örnek metni olma özelliğini de kazanmıştır. Gelgelelim İÖ 431'de Euripides'in^[2] *Medea* ile yaşadığı düş kırıklığını Sophokles de yaşayacak ve oyun, tragedyalar arasındaki yarışmada birincilik ödülüne layık bulunmayacaktı. Bu tepkide *Oidipus* tragedyasının başkahramanının hele hele sarsıntı aşamasına girmiş bir devlette yerleşik ahlaki değerlere yönelik duyguları altüst etmiş olmasının payı çok büyük olmuş olmalıdır.

Gene de yaklaşık yüz yıl sonra Aristoteles,^[3] kusursuz bir sahne oyununun nasıl yazılması gerektiğine örnek olarak *Oidipus* tragedyasını gösterecektir.

Sophokles'in dramında Oidipus'un kaderinin son bölümü seyirciye gösterilir. Öteki önemli öyküler daha tragedyanın başında geride kalmış, bu kaderi hazırlayıp sahneden çekilmiş gibidirler. Oyun içinde yeri geldikçe, bu sonu hazırlamış olan geçmişin olayları adeta gün ışığına çıkar. Tragedyanın bu özelliğini tanımlamak amacıyla "analitik tiyatro"dan söz etmek doğru olacaktır. "Analitik tiyatro" anlatım tekniği, 19. yüzyılın ikinci yarısında Danimarka'da İbsen'in^[4] sıkça başvurduğu bir anlatım tarzı olarak adeta yeniden dirilişini yaşayacak, daha sonra da tiyatrodaki sıkça karşımıza çıkacaktır.

İbsen'de geçmişin tayin edici önemdeki bir olayı, kahramanının iradesi ve isteği dışında, tesadüfen ortaya çıkıp kaderin yönünü değiştirir, Sophokles'te kahramanın kendisi adeta zorla çekip getirir olayları geçmişin içinden. Neredeyse unutulmuş olayların üzerindeki örtünün kaldırılması oyunun enerjisini sağlayan eylemi oluşturur. "Analitik tiyatronun" bu tekniği, asıl 20. yüzyılın vazgeçilmez gösteri sanatı sinemanın "flash back" (geri dönüş) anlatımlarında olayların akışını çok düzlemli etkileyen bir uygulama olarak karşımıza çıkar. Flash-back, geçmişteki bir olayı duruma göre zaman düzleminde yoğunlaştırıp kısaltır; atlamalarla, uzun bir süreyi, birkaç dakikaya, hatta saniyeye sıkıştırır. Kuşkusuz bunun tersi de mümkündür sinemada. Sophokles tragedyasına ve üç birlik kuralına geri dönecek olursak, geçmişin bir olayını zaman düzleminde yoğunlaştırıp, kısa bir anlatıya sıkıştırmak, "analitik tiyatro" tekniğinin sağladığı imkânlarda kendiliğinden anlaşılır. Zaman-mekân-olay birliğini bozmadan, koca bir geçmiş "oyuna" yedirilir. Sophokles'in *Oidipus*'unda, asıl "şimdide", yani sahnede yaşanan olayların gerçek süresi ile oyun süresi özdeşir.

Hakikatten Temizlenmeye ve Masumiyete Giden Yol

Oidipus, oyunun daha ilk dörtte birlik bölümünün sonunda gerçeği fark edebilir, asıl "suçlunun" kendisi olduğunu anlayabilirdi; ancak onun gerçeği öğrenmesinin böylesine gecikmesinde psikolojik yönden bakıldığında hiç de zorlama olmayan bir insani direnci bulmak mümkündür; hakikat fazlasıyla çıplak ve aniden tepeden inince, insan bilinci onu itip durur. Oidipus kâhinin körlüğüyle alay eder; aslında kendi körlüğüdür bu. Trajik bir ironiyle kâhini görmemekle suçlayan Oidipus, kendisini ise "gören" olarak tanımlamaktan çekinmez, "Sen sadece gecedden besleniyorsun, öyle ki ne bana ne de ışığı gören bir başkasına zarar verebilirsin," der.

Oidipus ile Teiresias arasındaki konuşmaların geçtiği o uzun bölümde, sık sık, gece/karanlık/görmek/körlük gibi ifadeler ile karşılaşırız. Yunanca *phainein*, yani "göstermek", "gün ışığına çıkarmak" anlamındaki sözcük, adeta istila eder tragedyayı; yakın anlamlı sözcükleri de hesaba katacak olursak, en az elli kez bu anlamlara işaret eden sözcüklerle karşılaşırız. Oidipus'un yaşadıkları bir bakıma görünürdeki aldatıcı durumdan asıl öze (gerçeğe) doğru bir harekete de işaret eder; görünüşten öze, biçimden sahici içeriğe, varlığa doğru bir süreç izleriz. Gizli olanın gün ışığına çıkması, yanlışın yerini doğrunun alması sürecidir bu. Yunan dilinde hakikat/gerçeklik ve ışık özdeş kavramlardır: *a-letheia*: Üzerindeki örtülerden kurtulmak, üstün açılması, gizlinin ortaya çıkması anlamlarına gelir. Oidipus görendir, ama kördür, kâhin kördür, ama görendir. Sonunda Oidipus da ışığa kavuşacaktır, yani hakikate; ve fiziksel ışığı yitirse (görmese) bile, ruhsal aydınlanmaya ulaşacaktır.

Oyunda "lekeleme", "kirlenme" ile eş anlamlı kavramlar yaygındır. Sonunda "kirli" biri olduğunu

keşfeden Oidipus, tam da bu keşfiyle birlikte “temizlenir”; onunla birlikte izleyicinin “içi de” temizlenir. Yunanca’da buna *katharsis* deniyor; yani arınma, temizlenme. Aristoteles’in, *Poetika*’nın 6. bölümündeki ünlü tanımına göre, tragedya izleyiciye *elos* (duygulandırma) ve *phobos* (korku ve endişe) yaşattıktan sonra, içini rahatlatarak onu huzurlu bir duyguyla salıvermelidir. Oidipus dramı, tam anlamıyla hem kahramanın hem de seyircinin “*katharsis*” yaşamasını sağlar. (Brecht, [\[5\]](#) yaklaşık 2300 yıl sonra, kendi tiyatro teorisinde, burjuva tiyatrosunun tam da bu “arındırıcı”, “rahatlatıcı” işlevine karşı çıkmış, bu tiyatronun karşısına kendi “epik” tiyatro modelini koymuştur.)

Her Ne Pahasına Olursa Olsun

“Bilmek İstemek”

Dikkatli bir okuma, Oidipus’un oyun içinde karşısına çıkan kişilerin, siyasal güçlerinin ve sosyal statülerinin oluşturduğu basamaklara bağlı olarak Kral Oidipus’un da kendine olan güveninin azaldığını gösterecektir. Müthiş bir “anlatım” ustalığı ile karşı karşıya olduğumuzu rahatlıkla söyleyebiliriz. Oidipus önce kâhin Teiresias ile uzun bir tartışma yaşar, ardından Kreon, İokaste, haberci ve nihayet çoban, Oidipus’un oyundaki konuşma partnerleri olarak seyircinin karşısına çıkarlar. Oidipus’un, Kral Laios’u öldürdüğünü bilen yaşlı çoban, Korinthos’lu haberciyi tanıyınca korkunç hakikati kavrar, kavrayınca da gerçeği saklamak için son ana kadar direnir, ama sonunda konuşmaktan başka çaresi kalmayacaktır. Aydınlanma çağı Avrupa’sının “Faustik” öğrenme merakından ya da tutkusundan geri dönüp bakarsak, Oidipus hayatı pahasına da olsa “bilmek” isteyen insandır; tıpkı “bilme” uğruna ruhunu şeytana satan Faust^[6] gibi, ya da modern “homo technicus”tur o, yani bilim-tekniğin insanı. Modern doğabilimleri de sonucun kendilerini nereye götüreceğini bilmeyen meraklı araştırmacı ve bilim insanlarının bilme merakıyla körüklenip durmamış mıdır?

Oidipus’un başına gelenler ölümlüler dünyasına örnek olmalıdır: “Ey ölümlüler soyu, sizin yaşamınız bir hiçtir benim gözümde.” Koro ayrıca hiçbir insana, son güne kadar beklemeden, “bahtiyar” biri dememek gerektiğini de hatırlatıp oyunu kapar: “Ey baba kenti Thebai’nin halkı, görün işte Oidipus/ ünlü bilmeceleri çözen adam/ Bir başkasını bulamazdınız böylesine güçlü olan/ Mutluluğunu her yurttaşın kıskandığı adam/ Ne korkunç bir kaderin girdabına düştü./ Bu yüzden, beklemeli en son günü ve dememeli ölümlü kimseye bahtiyar/ acılar çekmeden hayatın hedefine ulaşmadan önce o kimse.”

Oidipus tragedyasını okuyup metni bir yana koyduğumuzda sadece ilkçağın değil, klasik çağın tragedyalarında, hatta modern romanda örtük ya da doğrudan karşımıza çıkan “kader” anlayışı üzerinde düşünmeden edemiyoruz.

İlkçağ Yunan insanı için dünya (tanrısal güçlerin eseri olduğu için) kusursuzdu. Sanatın (edebiyatın) görevi bu dünyayı yeniden yorumlamak değil onu olduğu gibi taklit etmektir (mimesis). Ama gene de insan sıkça kötü kaderi ile karşı karşıya geliyordu. Tanrılar, insan kaderinin ağlarını ören (ip eğiren) *moira* adlı güçler (üç tanrıça) karşısında etkisizdiler. *Moira*’ların insana çizdikleri hayat yoluna müdahale etmeleri dünyanın düzenini bozmayı göze almaları demektir. Tanrı gücü, insan ve *kader* arasındaki bu ilişki tek tanrılı büyük dinlerde *Tanrı iradesi*, *insan iradesi*, *şeytan* kavrayışlarında sürüp gider.

Sophokles’in bu ünlü tragedyası, 19. yüzyılın son çeyreğinde filizlenmeye başlayan psikanaliz öğretisinin en popüler “ilişki modellerinden” birine adını vermiştir. Biraz zorlayarak, *Oidipus* tragedyasının adının unutulmamasında, psikanalizin “Oidipus kompleksi” modelinin katkısı büyüktür, demek mümkün. Yeri gelmişken, sinema başta olmak üzere 20. yüzyılın anlatılarına “açık” ya da “örtülü” bir “kişi gelişim modeli” sunan psikanalizin bu ünlü kompleksine değinmek edebiyatın sınırları dışına izinsiz çıkmak anlamına gelmeyecektir diye düşünüyoruz. Aksine okur, “tersinden” bir okuma ile, Sophokles’in “bilinç dışına” da küçük bir yolculuk yapma fırsatı bulabilir belki!

Oidipus Kompleksi (Ödipal Karmaşa)

Tuhaftır, ama Sophokles’in bu ünlü tragedyasından yüzlerce yıl sonra, Avusturyalı bir ruh hekimi,

“Oidipus” tragedyasının akraba ilişkilerini kültür ve psikoloji tarihinin vazgeçilmez “öyküsü” olarak belleklere kazıyacaktır. Tuhaftır çünkü Sigmund Freud,^[7] Oidipus kompleksi modeline, doğrudan bu tragedyayı seyrettikten sonra değil de, bir başka büyük tragedyayı, W. Shakespeare’in^[8] *Hamlet*’ini seyrettikten sonra şekil vermeye başlar. Babasını öldüren ve annesi ile evlenen amcasından intikam almaya kararlı genç Danimarka prensi Hamlet’in amcasını öldürmeyi en sona bırakmasını, Freud çok ilginç yorumlar: Hamlet de annesi ile kendisi arasındaki bastırılmış, yasak (ensest) ilişkinin dolaylı etkisi altındadır.

Psikanalizin bu kavrayışına göre, çocuğun gelişiminde kızların babalarına, erkeklerin annelerine cinsel ağırlıklı aşırı ilgi duyup onları sahiplenme isteği belirleyicidir. Bu nedenle kızlar anneyi, erkek çocukları babayı kendilerine rakip görürler. Ayrıca Yunan mitolojisinde ve bu mitolojiyi temel alan oyunda Elektra, Orestes ile birlikte kendi öz annesinin öldürülmesine yardımcı olur. Bu mitolojik örnek de, “Elektra kompleksi” diye bilinen psikanalitik olaya adını vermiştir.

Oidipus kompleksi’nin 3 ile 5 yaş arasında gelişip ortaya çıktığını ileri süren Freud, erkek çocuğun babası ile özdeşleşmesi ve giderek cinsel dürtülerini bastırmasıyla, annesini de artık bir cinsel obje olarak görme eğiliminden kurtulduğunu, dolayısıyla “ödipal sürecin” sağlıklı bir biçimde sona erdiğini varsayar. Anne-baba ile çocuk arasındaki ilişkinin aşırı yasaklayıcı, men edici olması durumunda, çocuk bu evreyi pek sağlıklı geçiremezse, gelişen “nevroz” ileride uç vermeye başlayacak, gelişkinlik döneminde psikanalitik sorunlara yol açabilecektir.

Freud, ruhsal aygıtı, üç mercie ayırmış, süperego ya da dilimizde üst-ben dediğimiz merciin, bu ödipal evrede bir yasaklayıcı merci olarak ortaya çıkıp geliştiğini ve bu süreci sona erdirmeye süreci içinde olgunlaştığını düşünmektedir. Bu aşamada Oidipus kompleksine karşı gelişen (ensesti yasaklayan) tepkiler, insan zihninin en önemli sosyal başarılarının da kaynağını oluşturur. (Bastırılan ödipal ilişkiden açığa çıkan enerji, özellikle kültür ve sanatın kaynağıdır ona göre!)

Lacan’ın^[9] kavrayışında ödipal evre, onun “ayna evresi” dediği bir aşamanın sonucunda ortaya çıkar. Doğumuyla birlikte annesine adeta yapışık olan çocuk, kendisi ile annesini bir teklik olarak algılar. Derken bir ara anne çocuğu ile ayna karşısına geçecektir; işte bu görüntüde çocuk annesi ile kendisinin iki ayrı parça olduklarını algılar. Annesi ile kendisinin aynı ve tek şey, bir bütün oldukları yolundaki *yanılsamayı* algılayınca da, yeniden onunla bütünleşme özlemi duymaya başlar. Bu aşamada tekleşme arzusu artık “cinselleşmiştir” ve annesi üzerinde hak sahibi olan “baba” ile çocuk arasındaki gerginlik ortaya çıkar. Erkek çocuk annesi ile farkını, annesinin penisten yoksun oluşuna bağlar. Annesi kendisi gibi değildir, çünkü anne, erkek genital organı olan penisten yoksundur. Annesi ile özdeşleşme ya da onunla birlik olma, bütünleşme özlemi taşıması, bu isteğini devam ettirmesi demek, aynı yoksunluğu kendisinin de yaşaması demektir. Çocuk kendisini annesi ile özdeşleştirirse (Lacan’a göre) onun gibi olup çıkar; onunla birlik olmaya kalkarsa, bu kez de babasının kendisini cezalandırma ve annesi üzerinde hak sahibi olan bu “öteki” erkeğin, yani babasının kendisini kastare etme (penisten yoksun bırakma) riski ile karşı karşıya gelmesi demektir bu (çocuğun algısında). Bu riskle birlikte çocuk şimdi de babası ile özdeşleşme yoluna gidip, sosyal-cinsel gelişme yolunu bir başka cinsel objeye (annesini dışındaki bir kadına) yönelterek “normalleştirir”, ama anlaşılır nedenlerle bu öteki kadının annesine benzeme olasılığı çoktur. Öyleyse sağlıklı bir ödipal gelişme yolu (Lacan’a göre) baba ile özdeşleşme, anneyi nesnelleştirme (dıştaki başka kadına yönelme) biçiminde oluşacaktır. Bundan böyle babasına benzeyen, onu özdeşleşme modeli alan çocuk sosyal hayata devam edecektir.

Özellikle geçen yüzyılın büyük buluşu olan sinemada erkek kahramanın gelişme yolu, bir gelişme dramı olarak karşımıza çıktığı her yerde, (oidipal trajectory) erkek, bir dizi bunalımın içinden geçerek sonunda sosyal alandaki dengesine kavuşur.

“Psikolojici” edebiyat yorum yöntemi, bir metinde (tragedyada, öyküde, romanda, şiirde vb) kodlanan ve göstergelere bağlanan “psikolojik” sorunların yazarın bilinçdışından, bastırılmışın alanından geldiğini kabul eder. Freud’un “bildiğini bilmeme” dediği şeyler aranır bu metinlerde. Bu anlayıştan bakıldığında İokaste’ye söylediği şu sözler bambaşka bir anlama bürünür. “Annemle evleneceğim diye korkma, çünkü birçok insan bugüne kadar rüyalarında anneleriyle yattığını görmüştür. Bunlara önem vermeyenler yaşamlarını rahat geçirirler.”

Bir Edebiyat Türü Olarak Tragedya

Önsözün buraya kadarki bölümünde Sophokles’in bu eserinin nasıl alımlanabileceği üzerinde durduk. Şimdi ise bir edebi tür olarak tragedyanın ne olduğu, nasıl doğduğu, geçirdiği gelişmeler ve en önemli tragedya yazarları ile tragedyaya getirdikleri yenilikler, tragedyadaki kimi teknik yöntem ve tekniklere değinmekte de büyük fayda görüyoruz.

Tragedyaya bir edebi tür olarak değinmeden önce, Yunan edebiyatında ona gelene kadarki türlere şöyle kısaca bir değinmeyi tragedyanın kökenlerini daha anlaşılır kılması bakımından uygun bulduk.

Yunan edebiyatındaki ilk edebi tür, diğer birçok edebiyatta olduğu gibi, şiirdir. Bu şiirlere *hymnos* denirdi ve bu ilk *hymnos*’lar genellikle, tanrılar için söylenen dini nitelikli şiirlerdi. Zaten yaratıcıları olan *aiodos*’lar^[10] da birer rahipti. Bu şiirler genelde hep bir müzik eşliğinde okunur ve tanrıları öven, evlilik törenlerini kutlayan ve yas için söylenenler başta olmak üzere çeşitli türlere ayrılırdı.

Sonraları, Troia Savaşları yıllarında, yaklaşık İÖ 12. yy’da, şiir dini niteliğini kaybeder ve destan şiiri diyebileceğimiz epik şiir ve bunların yaratıcıları epik *aiodos*’lar ortaya çıkar. Bu şiirlerde konular artık daha çok kahramanlık öyküleri ve zaferlerdi.

Aiodos’lardan sonra ise *Rhapsoidos*’lar^[11] gelir. Bu ozanlar şiirlerini *aiodos*’lar gibi müzik eşliğinde okumuyorlar, şehirden şehire gezerek okudukları şiirin vezin ölçü ve temposunu ellerindeki bir değnekle idare ediyorlardı. *Rhapsoidos*’ların şiirleri de zaferler ve kahramanlık öyküleri üzerineydi. Bu yüzden bu döneme “heroik dönem” yani “kahramanlık dönemi” adı da verilir. En ünlü *Rhapsodos*, bu döneme adını veren Homeros’tur.^[12] Onunla *epos* yani kahramanlık şiirleri, destanlar zirve noktasına çıkarak en parlak dönemini yaşar. *Epos*, Homeros’tan sonra da 6. yüzyıla kadar devam etmiştir. Bu dönemde Homeros’un destanları “*İlyada*” ve “*Odyseia*”nın dışında kalan destanlara topluca epik *kyklos* yani “epik destan çemberi” denmiştir. Ancak isimlerini başka eserler aracılığıyla öğrendiğimiz, epik *kyklos*’a dahil olan eserler günümüze ulaşamamıştır.

Epik şiirin ardından da, en önemli temsilcisini Hesiodos’un^[13] oluşturduğu *didaktik* şiir dediğimiz tür ortaya çıkar. Hesiodos ile Homeros arasında temel farklılıklar vardır ve bu farklılığın nedeni toplumun sosyal yapısındaki değişikliklerdir. Kahramanlık Çağı’nın ardından gelen Demir Çağı’nda toplumsal hayata artık krallık rejimi değil aristokrasi hâkimdir ve bu durum vatandaşları ekonomik anlamda çok zor durumda bırakmaktadır. Dolayısıyla şiirin konusu da artık farklılaşarak kahramanların hikâyeleri yerine gerçek olaylar, günlük hayatın sorunları gibi konular geçmeye başlar.

Örneğin Hesiodos'un "*Erga kai Hemerai*" (Günler ve İşler) adlı yapıtı, ev idaresi, çiftçilik, bağcılık, gemicilik gibi günlük hayattan sıradan insanların sorunlarına değinerek onlara bu konularda bilgi ve tavsiyeler içerir. İşte bu tarz şiirlerde yaygın olan bu öğretme, bilgi verme hevesinden dolayı bu şiire "*didaktik epos*" yani öğretici şiir, öğretici epos denir.

Lirizm ve Nesrin Başlangıcı

Yunan edebiyatında özellikle İÖ 8.-6. yüzyıllarda lirizmin çeşitli türleri ortaya çıkarak gelişir. Bu döneme de bu sebeple "Lirik Çağ" denir. Lirizmle birlikte bilimsel araştırma düşüncesi de bu dönemde filizlenir, ilk filozoflar olarak kabul edilen bazı düşünürler, dünyanın oluşumu ve kökeni üzerine görüşler geliştirerek çeşitli fikirler ortaya atarlar. İfade şekli olarak da nesir (düzyazı) yavaş yavaş kullanılmaya başlar.

Daha önceleri *hymnos* 'larda, çeşitli şarkılarda ve *epos* 'larda da bulunan lirik unsur İÖ 7. yüzyıldan itibaren, kendi başına edebi bir tür olan lirik şiiri yaratmıştır. Özellikle kişisel, bazen de toplu duygu ve heyecanların anlatıldığı bu türün olgunlaşması doğrudan müziğin gelişmesine bağlıdır; çünkü lirik şiirler şair tarafından ya da şairin bizzat yönettiği korolar tarafından müzik eşliğinde söylenirdi. Alet olarak ise flüt veya Yunanlıların geleneksel çalgısı olan *lyra* (lir) kullanılıyordu. Bu şiirin yakından bağlı olduğu bir diğer unsur da danstır. Çoğu zaman taklitçi niteliğe sahip hareketler bir olayı ya da düşünceyi temsil ediyor ve hareketlerin hızı müziğin ritmine göre değişerek şiirin anlamına katkıda bulunuyordu. Böylece müzik ve dansın beslediği bu tür, yaklaşık iki yüzyıl önemini korudu. Lirik şiir; elegeiak şiir, iambik şiir, solo liriği ve koro liriği olmak üzere dört ana gruba ayrılıyordu.

İÖ 7. yy'da gelişen elegeiak şiir, dil ve biçim bakımından destana çok benziyordu. Başlangıçta daha çok yasla ilgili duyguları dile getirmekle beraber sonraları aşk, vatanseverlik gibi değişik duyguları dile getirmek için veya ahlaki öğütler vermek için de kullanılmıştır. Bir kısa bir uzun heceden oluşan ve *iambos* denen ölçüyle yazılan iambik şiir elegeia ve destandan farklı olarak önceleri hiciv, intikam gibi duyguları yansıttı, bu vezin konuşmaya uygunluğu sayesinde tragedya ve komedyaya şairleri tarafından da kullanılmıştır.

7. yy'da *ode* (şarkı) denen ve daha çok kişisel duyguların dile getirildiği bir tür de ortaya çıkmıştır. Aşk şarkıları, içki şarkıları ve politik şarkılar olarak üç konusal öbeğe ayrılabilir olan *ode*, biçimsel olarak şiire değil de daha çok düzyazıya yakındır. *Ode* 'ler barbitos denen güçlü bir müzik aleti eşliğinde söylenirdi ve müzik sözle neredeyse eşit önemdeydi bu *ode* 'lerde. Bu türe *solo liriği* de denirdi.

Lirik şiirin bir diğer türü de ortak duygu ve heyecanları dile getiren şarkılardır. Koro tarafından müzik ve çoğu zaman dans eşliğinde söylenen bu türe koro liriği deniyor ve bu lirik birkaç alt tür içeriyordu. İşte bu alt türlerden biri olan ve tanrı Dionysos için söylenen bağbozumu şarkıları *dithyrambos* 'lardan tragedya doğmuştur.

Tragedya

Tragedyanın *dithyrambos* 'lardan hangi aşamalardan geçerek oluştuğu ise tam olarak bilinmemektedir. *Satyr*^[14] şeklinde giyinmiş bir koroya *dithyrambos* 'lar söyleten ilk kişi Arion'dur^[15] ve tragedya adını da onun koyduğu kabul edilmektedir. Sözcüğün etimolojisi de (tragedyanın *tragos*: keçi ve *ode*: şarkı kelimelerinden oluştuğu kabul edilmektedir) bu görüşü

destekler niteliktedir.

Peisistratos^[16] İÖ 540 yılında Büyük Dionysos şenliklerini kurduğunda bu *dithyrambos* 'ları da şenliklere sokmuştur. Daha sonra Thespis'in^[17] anlatıcı kişiyi oyuna dahil etmesiyle tragedyaya giden yol da döşenmiş oldu. (Bazı kaynaklar anlatıcıyı ekleyenin Epigenes olduğunu söyler). Aiskhylos'un ikinci, Sophokles'in üçüncü kişiyi sokmasıyla lirik unsurun yanında "diyalog" ve konu da önem kazanmış, bu sayede çok daha geniş kapsamlı konuları anlatmak mümkün olmuştur.

Tragedya aşağıdaki bölümlerden oluşur:

Prologos: Koronun orkestraya çıkışından önceki bölüm. İlk tragedyalarda bu bölüm yer almaz.

Parodos: Koronun orkestraya ilk girişi ve bu sırada söylediği şarkı.

Epeisodion: İki koro şarkısı arasındaki dramatik bölümler. Tragedya içindeki *epeisodion* 'ların sayısı değişmekle beraber genelde üç *epeisodion* bulunurdu. Sonraları bu bir gelenek halini almıştır.

Stasimon: Koronun orkestrada yerini aldıktan sonra iki *epeisodion* arasında söylediği şarkılardır.

Eksodos: Tragedyanın son bölümü. Bu bölümden sonra artık koro şarkısı yer almaz.

Bu bölümlerin kendi içlerinde sıralaması şöyledir: *Prologos*, *parodos*, I. *epeisodion*, I. *stasimon*, II. *epeisodion*, II. *stasimon*, III. *epeisodion*, III. *stasimon*, *eksodos*.

Tragedya gelişmesini tamamladığında oyunda üç oyuncu yer alıyordu; bunlara oynadıkları rolün önemine göre birinci oyuncu, ikinci oyuncu ve üçüncü oyuncu denirdi ve bir oyuncu birden fazla rolde oynayabilirdi.

Koro Sophokles'e kadar 12 kişiden oluşuyordu. Sophokles bu sayıyı 15'e çıkarmıştır. Koro sahnede dans eder, şarkı söyler, halkın sahnedeki olaylar karşısındaki çeşitli duygularını dile getirirdi. Oyunla ilgili ancak oyunda gösterilmeyen bazı olayları da halka koro bildirirdi.

Koronun hareketlerini bir başkan yönetirdi.

Oyuncular seyircilerin dikkatini çekmek ve etki yaratmak için bazı araçlara başvururlar, bu amaçla çeşitli masklar ve kıyafetler kullanırlardı. Önceleri yüzlerini şarap tortusuyla boyayıp, başlarını yaprakla örten oyuncular sonraları tragedyanın gelişmesiyle önce bezden, sonra tahtadan yapılmış maskeler kullanmaya başladılar. Bu masklar tragedyalarda korku, acı unsurlarını, komedyada ise komik unsurları yansıtmakla kalmıyor, bu sayede bir oyuncu birden fazla rol alabiliyordu. Ayrıca koro üyeleri de mask takarlardı.

Tragedya sahnesinde dekorlar önceleri çok büyük boyutlardaydı, zamanla perspektif kurallarına dikkat edilmeye ve dekorlar panolar üzerinde boyanmaya başlandı.

Tragedyalarda bazı basit mekanik düzenekler de kullanılmış, *mekhane* adlı bir aygıttan tanrıları yukarıda tutmak veya sahneye indirmekte yararlanılmıştı (bazı oyunlarda çözüm bir tanrının bu makine aracılığıyla sahneye inmesi yoluyla gerçekleşiyordu. Buna "*deus ex machina*" adı verilirdi). *Ekkyklema* adı verilen bir platform yeni bir dekoru seyircilere göstermeye, *bronteion* adı verilen alet de gök gürültüsü sesi çıkarmaya yarardı.

Tragedya yarışmaları resmen kabul edilmeden önce tragedya gösterileri şehirlerin dışında

yapılırdı. Bu gösteriler ağırlıklı olarak aralık ayındaki Kırsal Dionysos'lar (Tanrı Dionysos için yapılan şenlikler) sırasında olurdu.

Daha sonra tragedyaların şehirlerde de sergilenmeye başlamasıyla temsiller de çok daha gösterişli hallere büründüler. Ocak ayındaki Leania ve mart ayındaki Büyük Dionysos şenliklerine sokulmasıyla bu oyunlar resmen kabul edilmiş oluyordu.

Oyunlar önceleri agoralarda^[18] oynanırken sonradan Akropolis'in^[19] güneydoğu yamacındaki Leania tapınağı yakınındaki Dionysos'a ayrılan alan üzerinde oynanmaya başlanmıştır. Sonradan bu alana oturma alanları eklenmiş, ilerleyen yüzyıllarda ise taştan bir tiyatro inşa edilmiştir.

Tragedya yarışmalarına katılan oyuncu sayısı üç olarak tespit edilmiş, bu gelenek 5. ve 6. yüzyıl boyunca devam etmiştir. Tragedya yarışmasına giren her şair üç oyundan meydana gelen bir trilogya ve bir satirik drama^[20] yani bir tetralogya sunmak zorundaydı. Önceleri bu tetralogya konuları birbirine bağlıken ilerleyen yıllarda bu bağ ortadan kalkmıştır.

Yarışmaya katılmak için arkhon^[21] tarafından seçilen şairler kendilerine bir koro verilmesini isterlerdi. Koronun masraflarını karşılamak için bir *khoregos* seçilir, bu *khoregos* da koristlere ders vermesi için bir koro hocası bir de flütçü seçerdi. Oyun için de üç oyuncu tespit edilirdi. Oyunun provalarını bizzat yöneten şair çoğu zaman koroyu da çalıştırmış, hatta oyunda yer aldığı da olmuştur.

Ücretlerin verilmesi işini Boule'nin^[22] yanı sıra halk arasından kurayla seçilen bir jüri yapardı. Önceleri kazanan şair ve *khoregos*'a ödül verilmekle beraber sonraları en iyi oyuncuya da ödül konmuş, ayrıca yarışmaya katılan diğer şairlere de çeşitli ödüller dağıtılmıştır. Koronun ücreti ise *khoregos* tarafından karşılanırdı. Kadın erkek bütün Atinalıların hazır bulunduğu oyunlara giriş paralıysa da, daha sonraları bu ücreti ödeyemeyecek durumda olanlara maddi yardım yapılması için bir hüküm getirildi.

Yunan tiyatrosu doğal bir yamaç üzerine yapılan bir açık hava tiyatrosudur. Bu tiyatrodaki koro için daire içinde bir alan (*orkhestra*) ve bu mekân etrafında da seyirciler için oturma yerleri bulunuyordu. Orkestranın merkezinde *thymele* adı verilen bir sunak yeri vardı. Orkestranın arkasında önceleri tahtadan, sonradan ise taştan yapılan sahne, sahnenin önünde de bir yapı mevcuttu. Önceleri oyuncuların burada oynadıkları düşünülmüşse de günümüzde boyutları gerçek bir sahneye uymayan bu yapının sadece dekorları taşıyan sütunlar dizisi olduğu sanılmaktadır.

Tragedya Ozanları

Tragedyanın ilk çıkışından bu yana pek çok şair ortaya çıkmıştır. Ancak tragedya türü içinde çok önemli ve ayrı bir yer tutan ve tragedyanın gelişmesine en büyük katkıları yapmış olan 3 büyük şair; Aiskhylos, Sophokles ve Euripides, üzerinde kısaca durulmaları gereken şairlerdir.

Aiskhylos (İÖ 525-456)

Atina yakınlarındaki Eleusis'te doğmuş olan Aiskhylos gençliğinde tragedyalar yazmaya başlamış, ancak sonradan Marathon Savaşı'na^[23] katılmıştır. Gençliğinden itibaren yarışmalara giren Aiskhylos'un 52 kez ödül kazandığı sanılmaktadır. İlk birinciliğini "*Persai*" adlı oyunla alan

Aiskhylos 468 yılında Sophokles'e yenilmiş, son ödülünü de "Oresetia" adlı oyunuyla kazanmıştır.

Aiskhylos'un tragedyaya ikinci oyuncuyu getiren değişikliği sonucunda diyalogun oranı genişlemiş, koro şarkılarının azalmasıyla olay ön plana çıkmıştır. Aiskhylos yalnızca tragedyanın yapısında değişiklik yapmakla kalmamış, oyunun sunum şekliyle ilgili bazı yenilikler de getirmiştir: Çeşitli duyguların maskelerle ifadesi, bol kıvrımlı elbiseler, yüksek tabanlı ayakkabılar gibi.

Yaklaşık 70, bazılarına göreyse 90 oyun yazdığı düşünülen Aiskhylos'un dili güç anlaşılan, yoğun bir dildir. Eserlerinde mecazları kullanmakta çok cüretkâr davranmış, alışılmamış benzetmeler yapmaktan çekinmemiştir. Üslubu, epik destanların etkisinde kaldığını göstermektedir.

Tragedyasının özellikleri ise toplumunun çeşitli din ve ahlak meselelerini ele alması, insana yönelik duyguları işlemiş olmasıdır. Karakterlerini ayrıntılı bir şekilde incelememiş, yalnızca en güçlü yanlarını betimlemiştir. Aiskhylos, oyunlarında kin, intikam gibi duyguları ifade etmede büyük bir başarıya ulaşmıştır.

Sophokles (İÖ 496-406/5)

Hayatı ve eserleriyle ilgili kısa bilgiyi bu kitapta bulabileceğimiz Sophokles'in burada tragedyaya getirdiği yeniliklere bir göz atmak daha yerinde olacaktır. *Attika* tragedyasını olgunluğuna erişiren kişi olan Sophokles, Aiskhylos'un ikinci oyununa üçüncü oyuncuyu da ekleyerek diyalogları daha da artırmış, konuların çeşitlenip zenginleşmesini sağlamıştır. Bunun sonucu olarak koro şarkılarının azalması üzerine ise bu şarkıları dil ve sanat bakımından daha da yüceltmıştır. Ayrıca boyalı dekorlar kullanan ilk kişi olan Sophokles, birbirine bağlı tetralogya (üçleme) geleneğinden ayrılarak, her oyunu birbirinden bağımsız bir oyun oluşturacak şekilde yazmıştır.

Sophokles'in tragedyalarında koro yukarıda da belirttiğimiz gibi daha az yer tutmakla beraber, genellikle konuyla bağlantılıdır. Koro genelde konuyla ilgili çeşitli duyguları yansıtmaktadır, ancak konuyla ilgili olaylara, pek nadiren de konuyla uzaktan ilgili genel konulara değindiği de olmuştur. Bu özelliğiyle Euripides'ten farklıdır. Lirik kısımlar azaldığı için hareket fazlaşmıştır onun oyunlarında. Ayrıca Sophokles kişilerini Aiskhylos gibi sadece bir yönlerini ya da en güçlü yönlerini betimleyerek değil, bütün bir karakter olarak çizmiştir. Oyunlarındaki karakterler diğer yazarlara göre çok daha iyi ve ayrıntılı incelenmiş, ikinci derecede roller bile ufak ayrıntılarına kadar belirtilmiştir. Karakterlerini oldukları gibi değil olmaları gerektiği gibi betimlemiş olsa da yine de son derece insani ve gerçek tiplerdir.

Euripides (İÖ 484-406)

İyi bir eğitim almış, Anaksagoras,^[24] Prodikos ve Protagoras'ın^[25] öğrencisi olmuş, aynı zamanda resimle de ilgilenmiştir.

Daha 18 yaşındayken tragedyaya yazmaya başlayan Euripides 100'e yakın oyun yazmış, ancak yalnızca beş birincilik elde edebilmiştir. Eserlerinden de sadece on yedi tanesi bize kadar gelebilmiştir.

Euripides'in dili sade, günlük hayatta konuşulan dile yakınsa da günlük dile ait bu sözcükleri çeşitli dil sanatlarıyla kullanmıştır. Tartışmalar ve duyguların ifadesi konusunda oldukça cesur ve esnektir. Antik Çağ'da üslubunun müzikal ahengine büyük hayranlık duyulmuştur, ancak yine de Aiskhylos ve

Sophokles'in edebi gücüne ulaşamamıştır.

Euripides'in tragedyası Sophokles'inkilerden daha liriktir, bunun sonucu olarak da olay sayısı çok daha fazla olsa da olaylar arasında kurulan bağlantılar zayıftır. Prologos ve Epilogos (çözüm bölümü) Euripides'in buluşudur ve epilogos genellikle yine Euripides'in kendi buluşu olan 'deus ex machina' ile gerçekleşir.

Oyunlarındaki koro şarkılarının sayısı kendinden önceki yazarlara oranla daha azdır ve her ne kadar çok güzel ve zarif olsalar da konuyla bağlantılı değildir.

Euripides karakterlerin tasvirlerinde oldukça realist davranmıştır. Oyunda hâkim olan pek çok karakter değil, pek çok ilgi çekici yan karakter vardır. Ancak bu kişiler Aiskhylos ve Sophokles'inkiler kadar kuvvetli tasvir edilmemişlerdir. Yine de Euripides insan psikolojisini çok iyi bildiğinden ve eserlerine karakterleri çok realist bir şekilde yansıtabildiğinden insanları duygulandırmayı çok iyi başarmış, bu sayede de en trajik yazar olarak tanınmıştır. Eserlerindeki soyluluk, kölelik, mitoloji ve tanrılar konusundaki geleneklere aykırı olan ve eserlerine felsefi bir nitelik de kazandıran düşünceleri yüzünden, kendinden önceki yazarların soylu havasına ve geleneklere bağlılığına alışık olan zamanının insanları tarafından pek anlaşılmamıştır.

Bu üç büyük yazardan sonra da elbette başka tragedya yazarları çıkmış ve tragedya 5. ve 6. yüzyıl boyunca da yazılmaya devam edilmiştir. Gelgelelim artık 6. yüzyılda tragedyalarda kuvvetli bir ilham gücüne rastlanmaz. Zaten bu yüzyıl da tragedyaların çöküş devri olarak kabul edilir.

Veysel Atayman

Ekim 2005, İstanbul

KRAL OİDİPUS

KİŞİLER

OİDİPUS: Thebai kralı ve Laios'un oğlu

RAHİP: Zeus'un rahibi, Oidipus'la konuşan grubun başı.

KREON: İokaste'nin kardeşi.

KORO: On beş Thebai'liden oluşan bir grup.

TEİRESİAS: Kâhin.

İOKASTE: Laios'un karısı, Oidipus'un hem eşi hem de annesi.

I. HABERCİ: Korinthos'tan gelen, vaktiyle henüz bir bebekken Oidipus'u Korinthos'a getirmiş olan çoban.

LAIOS'UN ADAMI: Laios'un hizmetkârı ve bebekken Oidipus'un hayatını kurtaran adam.

II. HABERCİ: Thebai Sarayı'nda görevli haberci.

Prologos^[1]: *(Sabahın erken saatleri. Sahnenin sağından başlarında yaşlı bir rahip bulunan kederli bir grup Thebai'li girer. Sarayın önündeki sunakta^[2] diz çökerler ve ellerindeki dilek dallarını sunağa bırakırlar. Biraz sonra yanında iki muhafızla saraydan Oidipus çıkar.)*

[Üç birlik kural gereği oyun hep aynı mekânda geçer.]

Oidipus

Çocuklarım! Ulu Kadmos'un^[3] genç evlatları!

Neden bu merdivenlerin üzerinde yalvararak bana diz çöküyorsunuz,

böyle ellerinizde ak yünler sarılı dallar tutarak?^[4]

Şehrin her yanında günlük^[5] dumanları tütüyor,

iniltiler, dualar yankılanıyor.

Bu durumun nedenini iyice anlayabilmek için,

haberciler göndermedim,

tuttum kendim geldim buraya,

bendeniz herkesin yakından tanıdığı Oidipus.

(Grubun başı olan yaşlı rahibe^[6] dönerek)

Ee, ihtiyar söyle bakalım

–Söz söylemek buradaki herkesten çok sana yakışır–

burada böyle oturmanızın nedeni nedir?

Bir korku mu yoksa bir istek mi?

Sana yardım etmeye hazırım.

Böyle bir yakarış karşısında merhamet göstermezsem

zalimlik yapmış olurum.

Rahip

Ey ülkemizin efendisi Oidipus!

Görüyorsun her yaştan insan

geldik burada sunağının önünde diz çöktük.

Buradakiler, kanatlarını açıp uzaklara uçamayanlar

ve beli bükülmüş yaşlılar.

Bizler ise rahibiz, ben Zeus'un rahibiyim,

bunlar da seçilmiş gençler.

Halkın geri kalanı ellerinde dilek çelenkleri, diz çökmüş oturuyor

agoralarda, Pallas'ın^[7] tapınakları önünde ve de

İsmenos'un^[8] yanındaki kehanet sunaklarında.

Senin de gördüğün gibi şehir,

ölümcül fırtınalardan başını kaldıramıyor;

bir yandan toprakta olgunlaşan ürünler

öbür taraftan otlaktaki sürüler ölüyor,

kadınlar çocuk doğuramıyor.

Geldi çöktü şehrin üzerine bir tanrı;

sıtmanın alevini saçtı her yana

korkunç bir veba.^[9]

Bu yüzden Kadmos'un şehri boşaldı

karanlık Hades^[10] iniltilelerle, ağıtlarla doldu.

Bu yüzden ben ve bu çocuklar burada oturduk sana yakarıyoruz.

Seni tanrılara denk tuttuğumuzdan değil,

ama insanlar arasında sen bizim için önde gelirsin,

gündelik sorunları çözmekte ya da doğüstü güçlerle baş etmekte.

Çünkü insafsız şarkıcının^[11] zalim

bilmecelerine can vermekten gelip sen kurtarmıştın bizi,

kimseye bir şey sormadan, kimseden bir şey öğrenmeden,

tanrının yardımıyla gelip hayatımızı kurtardığın söylenir.

Bugün de, ey güçlü kralımız Oidipus,

hepimiz dizlerimiz üstüne çökmüş sana yalvarıyoruz;

ister tanrılardan, isterse insanlardan gelecek bir akılla,

derdimize çare bulman için.

Bilirim ki insanların kendi deneyimleriyle verdikleri öğütler

iyi neticeler doğurur.

Ey insanların en yücesi,

gel şehrimizi kurtar,

gel adının şanını koru;

çünkü ülkemiz seni daha önceki başarılarından dolayı,

kurtarıcısı olarak bildi;

akıllarda önce bizi kurtardığın, sonra da yüzüstü bıraktığın kalmamalı.

Haydi, bir zamanlar

hayırlı alametlerle bize mutluluk bahşettiğin gibi,

şimdi de destek ol bizlere.

Eğer şimdiki gibi ileride de burada hüküm sürmekse amacın,

boş bir ülkeyi mi yoksa insanlarla dolu olanını mı tercih edersin?

Bir kalen ya da bir gemin bile olsa

neye yarar içinde kimseler olmadıktan sonra.

Oidipus

Zavallı çocuklarım, buraya benim zaten bildiğim şeyleri istemeye gelmişsiniz.

Hepiniz her ne kadar acı çekseniz de

hiçbiriniz benim hissettiğim acıyı bilemezsiniz.

Çünkü, her birinizin kendi payına ayrı ayrı düşerken acı,

benim yüreğim hem bütün bir şehir için,

hem senin için, hem de kendim için sızlıyor.

Beni rahat bir uykudan uyandırmadınız;

çok gözyaşı döktüğümü, aklımda ne çok düşünceler döndüğünü bilin.

Bu kadar çok sorunun içinde yalnızca bir çare bulabildim

ve hemen onu uygulamaya koyulup,

Menoikeus'un oğlu, karımın kardeşi Kreon'u,

şehri ne yapıp ne edip kurtarabilirim öğreysinler diye

Phoibos'un Pythik evlerine^[12] yolladım,

bugün şöyle bir hesapladım da geri dönecekleri zamanı

meraklanmaya başladım,

sandığımdan daha uzun zaman olmuş onlar yola çıkalı.

Ama adam değilim

geri döndüklerinde yerine getirmezsem tanrının öğütlediklerini!

Rahip

Tam da sözünü ediyorduk;

işte Kreon'un geldiğini işaret ediyorlar.

Oidipus

Yüce Apollon, dilerim yüzleri gibi mutlu bir haberle geliyorlardır.

Rahip

Yanılmıyorsam sevinçliler

başlarına taktıkları defne taşlarına bakılırsa.

Oidipus

Şimdi öğreniriz, sesimizi duyacak kadar yakınlaştılar.

(Kreon sahnenin solundan girer.)

Ey Menoikeus'un oğlu, kayınbiraderim, beyimiz,

nedir bizlere tanrıdan getirdiğin cevap?

Kreon

Hayırdır,

inanıyorum ki yaşadığımız zorluklar

hallolursa iyi neticeler verecek.

Oidipus

Nedir kehanet?

Sözlerin ne cesaret veriyor

ne de korku.

Kreon

Herkesin önünde anlatmamı istiyorsan

konuşmaya hazırım,

yoksa içeri mi geçelim, ne dersin?

Oidipus

Herkesin önünde anlat,

kendimden çok onlar için üzülyorum.

Kreon

Tanrıdan duyduklarımı söyleyeyim o zaman;

Efendi Phoibos bize açıkça ülkemizden bir pisliği kovmamızı emrediyor.

Onu bu topraklarda barındırmayın yoksa

başınıza gelen felakete bir çare bulamazsınız, diyor.

Oidipus

Nasıl kurtulacakmışız? Ne tür bir felaketmiş bu?

Kreon

Suçluyu sürgün ederek ya da yerde kalan kanın karşılığını alarak.

Tanrının dediğine göre

bir cinayet yüzündenmiş bu çektiklerimiz.

Oidipus

Kimin kaderiymiş bu bahsettiği?

Kreon

Sen iktidara gelmeden önce

bir zamanlar ülkeyi yöneten efendimiz Laios'tur tanrının bahsettiği.

Oidipus

Biliyorum, adını duydum ancak hiç görmedim onu.

Kreon

Tanrı bize bu cinayetin zanlılarını
her kim olurlarsa olsunlar cezalandırmamızı emrediyor.

Oidipus

Neredeymiş bunlar? Eski bir cinayetin
kaybolmuş izlerini nerede bulacaktınız?

Kreon

Bu topraklardaymış, öyle dedi.
Aranan bulunur, aranmayan kaçıp kurtulur.

Oidipus

Neredeydi?
Evde mi, yabanda mı, yoksa başka bir şehirde mi
öldü Laios?

Kreon

Bize dediğine göre
bir gün kâhine gitmek için ayrıldı şehirden,
ve o günden beridir bir daha dönmedi evine.

Oidipus

Biraz bilgi alabileceğimiz, işimize yarayacak
bir yol arkadaşı ya da bir habercisi yok muydu;

tanık olabilecek?

Kreon

Korkup kaçan bir kişi dışında hepsi öldü,
o da gördüklerini
bize anlatamadı;
tabii tek bir şey hariç.

Oidipus

Nedir o?
Tek bir ipucu bile bize çok şey öğretebilir,
başlangıç için vereceği umut bile yeter.

Kreon

Karşılıklarına haydutlar çıkmış ve onları öldürmüşler,
dediğine göre sayıları kalabalıkmış.

Oidipus

Karşılığında para ödeyenler olmasa
bir hırsız tek başına böyle bir şeye cesaret edemez.

Kreon

Bu kuşkularımız o zaman da vardı ama
başımızdaki felaketler yüzünden
Laios'un yerdeki kanını temizleyecek kimse çıkmadı.

Oidipus

Hangi felaketmiş bu

sizi, kralınızın öldürüldüğü zaman

bu davanın peşine düşmekten alıkoyan?

Kreon

Sfenks bilmeceleriyle bizi oyalıyor,
dertlerimiz için bir çare düşünmemizi engelliyordu.

Oidipus

O halde bu davayı
başından ele alıp gün ışığına çıkaracağım.
Phoibos da sen de bu cinayeti gündeme getirmekte haklısınız.
Ben de sizin yanınızdayım.
Şehrime ve tanrıya yardım etmek boynumun borcu.
Sadece uzaktan akrabam olan eski kral için değil,
kendim için de temizleyeceğim bu pisliği,
çünkü bu cinayeti işleyen
bana da dokunur o kanlı elleriyle belki bir gün.
Ona hizmet etmek benim yararına.
Haydi çocuklarım kalkın artık sunaklardan,
yanınıza alın niyaz dallarınızı da.
Birileri gidip, buraya gelmelerini duyursun tüm Kadmos halkına.

(Bir uşak 15 kişilik koronun temsil ettiği Kadmos'un halkını çağırır)

Bu görevi artık üstüme alıyorum
tanrının da yardımıyla
ya kurtuluruz ya da iyice felakete batarız.
(Oidipus ve Kreon beraber saraya girerler.)

Rahip

Gelin çocuklarım kalkalım.

Bize verdiği sözleri işitmekti zaten ziyaretimizin sebebi,

keşke bize bu kehanetleri gönderen Phoibos

gelip bizi kurtarsa,

bir son verse şu hastalığa.

(Rahip yanındaki gençlerle sahnenin solundan çıkar, biraz sonra aynı yerden.)

Parodos^[13]: *(Thebai yaşlılarından oluşan 15 kişilik koro girer. Koro sıkıntısını anlatan kenti temsil eder ve Tanrılardan yardım diler.)*

Koro

Ey Zeus'un kulağa hoş gelen kehaneti,^[14]

altın tahtlı Pythos'tan^[15] kalkıp görkemli Thebai'ye geldin

ama nedir bize anlatmak istediğin?

Kalbim kaygıyla çarpıyor,

bedenim korkudan titriyor,

ey Delos'lu Paian,^[16] ey şifacı

korkarım ki artık zamanı geldi.

İster yeni olsun ister geçmişten kalma,

ödememizi istediğin borç nedir,

söyle bana ey parlak Umut'un oğlu

ey ölümsüz Kehanet?

Önce sana yakarıyorum,

ey Zeus'un kızı, ölümsüz Athena^[17]

ve agoramızdaki parlak tahtında oturan,

kentimizi koruyan kardeşin Artemis

ve oklarıyla uzaktan vuran Phoibos.

Siz üçünüz^[18] karşıma çıkıp

defedin ölümü.

Bir zamanlar siz, felaketlerimizde yardıma gelip

yıkımın alevini söndürmediniz mi?

Şimdi de aynısını yapın o halde.

Yazık, ne sonsuz bir felaket bu göğüs gerdiğim.

Halkım acılar çekerken onu kurtaracak bir çare bile bulmaktan acizim.

Bereketli toprak ürün vermiyor,

kadınlarımız doğum sancılarından sağ kurtulamıyor,

göçmen kuşlar misali birbiri ardına hızla

ilerliyorlar gece gibi karanlık^[19] tanrının kıyılarına

öyle ki bir yangının yayılışından bile hızlı.

Şehrimiz felaketler içinde tükenip gidiyor,

çocuklar öylece orta yerde yatıp ölüm saçıyorlar,

ağlayanları bile yok üstelik.

Yeni gelinler ak saçlı analarıyla sunakların dibinde oturmuş

birbiri ardına acı çığlıklar koparıyorlar,

acılarının son bulması için yakarıyorlar.

Dualar yakarışlara karışmış yankılanıyor,

ey Zeus'un altın kızı,^[20]

rahat bir nefes alalım artık!

Bugün tunç kalkanıyla değil, ama

ağıtlar, çığlıklar içinde bizi yakıp kavuran

ateşli Ares'e^[21] yalvarmaya gidiyorum.

Sırtını dönüp

uygun bir rüzgârla terk etsin vatanımızı,

canı nereyi çekerse oraya gitsin,

ister Amphitrias'ın büyük odasına,^[22]

isterse vatanı Trakya'nın

limanlarında misafirperverlik olmayan fırtınalı denizine,

çünkü gecenin yarım bıraktığını gün tamamlar.

Ey Zeus baba! Ateşten yıldırımların gücü senin elinde.

Yıldırımınla çarpıp dermansız bıraksan ya Ares'i.

Ve sen ey Lykeios,^[23] kralımız

altın sargılı yayına takıp okunu, gersen yayını;

bizim iyiliğimiz için

sen ve ellerinde meşalelerle Lykia^[24] dağlarını aşan Artemis

ve de bu ülkeye adını veren sana sesleniyoruz ey şanlı Bakkhos.^[25]

Ey altın taçlı, şarap gibi al yanaklı,

yoldaşların Mainad'larla^[26] gel,

diğer tanrıların saymadığı tanrıya

çam ağacından meşalelerle alevler fırlat.

I. Epeisodion: (Oidipus saraydan çıkar.)

Oidipus

Yalvarışlarınızı duydum,

söylediklerimi dinledikten sonra

gerekenleri yaparsanız,

acılarınızı dindirmek için gereken yardımı bulacaksınız.

Her ne kadar bu suçla bir ilişkim bulunmasa da,

her ne kadar bu cinayet işlendikten sonra

bu ülkenin vatandaşı olsam da,

bir ferman vereceğim.

Elimde kanıt olmadan tek başıma yol katedemeyeceğim kesin.

Siz Thebai'liler hepinize ilan ediyorum;

her kim Labdakos'un oğlu Laios'un katilini tanıyorsa

söylemesini emrediyorum!

Katil ortaya çıkmaya korkuyorsa bilsin ki;

ülkeden sürgün edilmekten başka

başına kötü bir şey gelmeyecek.

Yok eğer katil başka bir ülkeden gelmişse,

bunu bilenler sessiz kalmasın

onları ödüllendireceğim.

Kendini ya da bir yakını korumak için bildiklerini gizleyen olursa

başına gelecekleri iyi bilsin;

ben tahta olduğum sürece,

her kim olursa olsun hiçbir eve kabul edilmeyecek,

hiçbir şekilde konuşulmayacak onunla,

ne dualara ne kurbanlara katılabilecek,

ne de kendisine kutsal sudan verilecektir.

Pythos'lu kâhinin bana bildirdiği üzere o adam bizim kırımımızdır.

Ben de böylece hem tanrıya hem de öldürülen bu adama

hizmet etmiş oluyorum.

İster tek başına ister başkalarıyla yapmış olsun,

bu cinayeti işleyeni lanetliyorum.

Şayet bilgim dahilinde bu adam benim evime girmişse,

dilerim ettiğim lanetlere ben de ortak olurum.

Hepinize emrediyorum!

Benim hatırım için, tanrının ve artık topraklarında ekin bitmeyen

bu ülkenin hatırı için,

buyruk tanrıdan gelmese bile

böyle bir cinayeti karşılıksız bırakmak olmaz;

kaldı ki bu suç çok önemli bir insana, sizin kralınıza karşı işlendi.

Bir zamanlar onun olan iktidara, yatağa ve eşe

şu anda ben sahibim.

Çocuğu olsaydı benimkilerle kardeş sayılacaktı,^[27]

ama bir talihsizliğe kurban gitti,

işte bu yüzden,

onu kendi babammış gibi savunarak

Agenor'un, ulu Kadmos'un, Polydoros'un

ve Labdakos'un oğlunun katilini bularak

görevimi yerine getireceğim.

Emirlerime kulak asmayanlara gelince, dilerim tanrılar

topraklarını ekinsiz, karılarını çocuksuz bırakır

ve şu anki hastalıktan beterine tutulurlar.

Ve de sizler ey sözlerimi dinleyen Thebai halkı!

Adalet tanrıçası Dike^[28] ve diğer tanrılar hep yanınızda olsun.

Koro Başı

Kralımız, ettiğiniz bu lanetlerle

size doğru bir cevap vermeyeyim de ne yapayım?

Onu ne ben öldürdüm

ne de size katilinin kim olduğunu söyleyebilirim.

Bu işi yapanın kim olduğunu söylemek,

bize araştırma görevini veren

Phoibos'un işidir.

Oidipus

Doğru söylüyorsun ama,

hiçbir insan tanrıları konuşuramaz

onlar istemedikten sonra.

Koro Başı

İzninizle ikinci bir önerim daha var size.

Oidipus

Kaç tane olursa olsun
söylemeye çekinme.

Koro Başı

Efendimiz Teiresias'ın neredeyse Phoibos'a denk sayılabilecek
kehanet sezileri vardır.

Eğer sorarsa, insan ondan bu konuya değin kesin bilgiler edinebilir.

Oidipus

Bu aklıma geldi,
Kreon'un verdiği öğüt üzerine
onu buraya getirmeleri için iki haberci yolladım bile.
Çok oldu, acaba neden hâlâ gelmedi.

Koro Başı

Bir de Laios'un geçmişine ait bazı söylentiler var.

Oidipus

Neymiş onlar, söyle
her şeyi araştırmak istiyorum.

Koro

Yoldan geçen bazı yolcular tarafından öldürüldüğü söyleniyor.

Oidipus

Bunu ben de duydum.

Ama cinayete kimin tanık olduğunu

kimse bilmiyor.

Koro Başı

Öyle olsa bile ettiğiniz lanetlerden sonra

bu ağırlığı kaldıramayacaktır.

Oidipus

Kılını kıpırdatmadan adam öldüren biri

sözlerden korkmaz.

(Sahnenin sağında Teiresias görünür, yanında ona eşlik eden iki muhafızla bir çocuğun elinden tutmuş yürümektedir.)

Koro Başı

Onu ortaya çıkaracak biri vardı o da geldi.

İşte tanrısal kâhini buraya getiriyorlar.

İnsanların arasında sadece onun içine aşılannıştır gerçek.

Oidipus

Teiresias, sen ki gizli, açık, yerde, gökte her şeyi bilirsin.

Göremesen de şehrimizdeki tehlikeyi anlıyorsundur,

kurtarıcı ve koruyucu olarak aklımıza tek sen geldin.

Eğer habercilerden duymadıysan söyleyeyim

Phoibos sorduğumuz sorunun yanıtını verdi;

ancak titiz bir araştırmadan sonra,

Laios'un katillerini bulup ülkeden sürer ya da ortadan kaldırırsak

hastalığa şifa bulabilecekmışız.

Sen de kuş falı olsun, başka kehanet yöntemleriyle olsun

yardımını bizden esirgeme,

kendini ve bu şehri kurtar, beni kurtar,

öldürülen adam yüzünden başımıza gelen bu belayı defet.

Sana muhtacız,

bir insan için en iyi hizmet, elinde neyi

varsa, sahip olduğu her şeyle, diğerlerinin yardımına koşmak değil midir?

Teiresias

Yazık, insanın değiştiremeyeceği şeyleri bilmesi ne korkunç.

Benden ne isteyeceğini biliyordum,

ama unutmuşum, yoksa gelmezdim.

Oidipus

Ne oldu, niye böyle keyifsiz geldin?

Teiresias

İzin ver evime döneyim,

daha kolay olur böylece.

Sen kendi kaderini göğüslersin ben de kendiminkini.

Oidipus

Sözlerin garip, hem de

kehanetini açıklamamakla seni besleyen kente,

pek sevgi duymuyor gibisin.

Teiresias

Evet, çünkü söylediğin sözlerin
seni düze çıkaracağını pek sanmıyorum.
Aynısı benim de başıma gelmeden ben...
(*Teiresias gitmek için döner.*)

Oidipus

Tanrılar adına, dur! Arkanı dönüp gitme,
hepimiz burada diz çökmüş sana yalvarıyoruz.

Teiresias

Evet, çünkü buradaki kimse bir şey bilmiyor,
ama başına gelecekleri söylememek için
bildiklerimi açıklamayacağım.

Oidipus

Ne diyorsun? Bildiğin halde söylemiyorsun öyle mi?
Senin niyetin bize ihanet edip şehri felakete sürüklemek galiba.

Teiresias

Ne kendime ne de sana acı çektireceğim.
Boşuna soruyorsun,
benden hiçbir şey öğrenemeyeceksin!

Oidipus

Utanmaz, sefil, sen sabır taşını bile çatlatırsın!
Demek her şeye rağmen konuşmayacaksınız!
Gerçekten bu kadar zalim ve vurdumduymaz mısınız?

Teiresias

Beni davranışlarıma bakarak suçluyorsun
ama kendinden haberin yok!

Oidipus

Şehrimizi umursamayan bu sözlerini duyup da kim öfkelenmez ki?

Teiresias

Her şey kendiliğinden gün ışığına çıkacak,
her ne kadar ben onları şu an sessizliğimle örtsem de.

Oidipus

Gün ışığına çıkacakları bana söylemek boynunun borcu.

Teiresias

Bu konu üzerine konuşmayacağım.
İstersen bu davranışım için,
benden tüm hıncımı çıkar.

Oidipus

O halde ben böyle öfke içindeyken
aklımdan ne geçiyor, ne eksik ne fazla her şeyi öğren:
Laios'u kendi ellerinle öldürmemiş olsan bile
bu işi sen planlayıp başka birine yaptırdın,
hatta gözlerin görüyor olsa,
bizzat tek başına yapmış olduğunu bile söyleyebilirdim.

Teiresias

Gerçekten mi? Seni bu söylediklerine

sadık kalmaya çağırıyorum;

ve şu andan itibaren ne benimle ne de buradakilerle bir daha konuş,

çünkü bu ülkenin lanetli lekeleyicisi sensin!

Oidipus

Ne büyük bir küstahlıkla dile getirdin bu sözcüğü!

Bunun cezasından nasıl kurtulacağını sanıyorsun?

Teiresias

Ben kurtulmuşum zaten;

İçimde hakikatin gücünü besledikten sonra!

Oidipus

Kimden öğrendin?

Kehanet yeteneğin sayesinde değil elbette.

Teiresias

Senden,

çünkü beni rızam olmadan konuşturuyorsun.

Oidipus

Hangi konuda?

Söyle de iyice bilelim.

Teiresias

Hiçbir şey anlamadın mı?

Yoksa daha fazlasını mı söylememi istiyorsun?

Oidipus

Hayır anlamadım,

yoksa söyledim.

Haydi bir daha anlat!

Teiresias

Aradığın adam sensin!

Kralın katili sensin!

Oidipus

Bu suçlamalar bir dahaki sefere cezasız kalmayacak.

Bunu bil!

Teiresias

O zaman bir şey daha söyleyeyim de

iyice öfkelen.

Oidipus

İstedğini söyle,

boşa gitmiş olacak.

Teiresias

Bilmeden kendi kanından biriyle

utanılacak bir ilişki içine girdin.

Nasıl bir felaket içindesin göremiyorsun!

Oidipus

Sanıyor musun ki bu söylediklerin cezasız kalacak?

Teiresias

Hakikatin sözü geçiyorsa evet!

Oidipus

Tabii ki geçiyor, ama senin için değil,
çünkü senin aklın ve kulakların da
en az gözlerin kadar kör.

Teiresias

Sen ise zavallısın,
kısa süre sonra buradaki herkesin seni hor göreceği
bir konu için benimle alay ediyorsun.

Oidipus

Sen sadece geceden besleniyorsun;
öyle ki ne bana ne de ışığı gören bir başkasına zarar verebilirsin.

Teiresias

Kaderinde sonunun benim elimden olacağı yazmıyor,
bu işlerle uğraşan Apollon sana yetecektir.

Oidipus

Bu plan sana mı ait Kreon'a mı?

Teiresias

Kreon sana karşı bir suç işlemedi,
sonun kendi elinden olacak.

Oidipus

Ey rekabet dolu yaşamda her yetenekten önde gelen,
para ve iktidar!

Size karşı beslenen kıskançlık ne büyük!

Bu şehrin ben istemeden bana armağan ettiği iktidar yüzünden,
dostum sadık Kreon daha baştan beri, gizlice yerime göz koymuş
beni şehirden kovmak istiyor.

Bunun için de düzenbaz bir entrikacı,
akıl çelen bir şarlatan göndermiş.

Kâhinlik işinde doğuştan kördür
ama çıkarıyla ilgili şeyleri gözleri çok iyi görür.

Hadi söyle bana o halde;

hangi durumlarda gerçekten kâhinlik yapıyorsun?

Bilmeceler soran canavar buradayken
neden hemşerilerine onları kurtaracak bir şeyler söylemedin?

Bilmeceleri çözmek herhangi bir kimsenin işi değildir,
kehanet becerisine gereksinim duyulur,

bu da senin ne kuş falından ne de herhangi bir tanrıdan,
haber almadığını doğruluyor.

Ama sonra, hiçbir şeyden anlamayan Oidipus geldi
ve kuşlardan haber almadan, zekâsıyla bilmeceyi çözerek
Sfenks'in ağzını kapattı.

İşte, Kreon'un tahtından pay alma ümitleriyle
bu şehirden kovmaya çalıştığın o adam benim!

Bana öyle geliyor ki bu planları yaptığımız adamla beraber,

nefret ettiğiniz insanı bu ülkeden sürmeden önce,
iyice cezalandırmak istiyorsunuz.
Bu kadar yaşlı olmasaydın, işkencelerle aklını başına getirirdim.

Koro Başı

Anladığım kadarıyla ikinizin de söyledikleri
öfkeyle söylenmiş sözler, Oidipus,
ama bütün bunlara hiç gerek yok.
Yapmamız gereken tanrının kehanetini
en iyi şekilde nasıl yerine getiririz onu düşünmek.

Teiresias

Sen bir kralsın, ama en azından cevap
hakkı varsa; aynı uzunlukta konuşmaya;
gücüm de yeter benim buna;
Ben ne sana ne de Kreon'un
koruyuculuğunda,^[29] ona hizmet ediyorum,
sadece Loksias'a^[30] hizmet etmek için yaşıyorum.
Madem benim kör olmamla alay ediyorsun o halde dinle;
senin gözlerin görüyorsa, nasıl bir felaketin içinde olduğunu
kimlerle beraber yaşadığını neden görmüyorsun?
Yoksa kimin soyundan geldiğini biliyor musun?
Hayır, yer altındaki, yer üstündeki
kendi akrabalarının düşmanı olduğunu anlamıyorsun.
Korkunç bir çifte lanet, seni bu ülkeden kovacak
hem baban, hem annen tarafından yollanan.
Şu an gören gözlerin karanlıktan başka bir şey göremeyecek.
Yaptığın evliliği öğrenince

Ve ıgılgınla dolmamış liman mı kalacak;
Kithairon'dan^[31] yankılanmayacak mı haykırılışların,
Yaşamının yolculuğunda,
bu kadını eş olarak kabul ettiğinde,
huzur gibi görünen
bahtsızlık limanına girdin.
Henüz sana gerçek kimliğini tanıtacak
ve çocuklarını sana denk kılacak
diğer bahtsızları tanımıyorsun.
İşte bütün bunlar için sen
bana ve Kreon'a küfürler ediyorsun.
şimdiye kadar hiçbir ölümlü
seninki kadar kötü bir yazgıya sahip olmamıştır.

Oidipus

Bu sözleri duymaya kim tahammül edebilir?
Defol, kaybol gözümün nnden! abuk!
Evine dn!

Teiresias

ağırmasaydın buraya kadar gelmeyecektim zaten.

Oidipus

Böyle ipe sapa gelmez laflar edeceğini nereden bileyim?

Teiresias

Sana göre ben akılsızın tekiyim,
ama anan baban beni akıllı olarak bilirdi.

Oidipus

Kim dedin? Dur orada! Kimmiş beni doğuran?

Teiresias

Soyun gün ışığına çıktığında mahvolacaksın.

Oidipus

Hep böyle bilmece gibi ve kötümser konuşuyorsun!

Teiresias

O zaman bilmeceleri çözmekte o kadar da usta değilsin demek ki.

Oidipus

Beni önemli bir insan yapan konuyla alay ediyorsun.

Teiresias

Bu önemli başarı senin sonunu hazırladı.

Oidipus

Bu önemli değil, şehir kurtulsun yeter.

Teiresias

O halde gidelim!

(Yol gösteren çocuğa) Evladım, geç önüme.

Oidipus

İyi olur, varlığıyla yeterince canımı sıktın.

Gitmen iyi olacak.

Teiresias

Gitmeden önce geliş nedenimi söyleyeyim,

senin gücünden korkmuyorum.

Çünkü hiçbir konuda bana zarar veremezsin!

şu sözlerimi iyi dinle:

Bulmaya çalıştığın Laios'un katili

şu anda burada bulunuyor.

Bir yabancı sanılıyor, ama

Thebai'li olduğu ortaya çıkacak.

Ama bunu öğrendiğine sevinemeyecek.

Zenginlikler içinde bir yoksul,

bakar kör olacak.

Elinde bastonu gurbete gidecek.

Kendi çocuklarının hem kardeşi hem babası

ve onu doğuran kadının hem oğlu hem kocası olduğu

ve babasının karısıyla yattığı ve öz

babasının katili olduğu ortaya çıkacak.

Sarayına girdiğinde bunları iyice düşün,

eğer bir yalan bulursan söylediklerimde,

o zaman kâhinlikten hiç anlamadığımı söyleyebilirsin.

(Teiresias ve çocuk çıkarlar, Oidipus çıkar.)

I. Stasimon

Koro

Tanrıların Delphoi kayalığından^[32] suçladığı,

ağza alınmayacak suçlar işlemiş olan bu adam da kim?

Artık fırtınalarla yarışan atlar kadar hızlı koşup, yol almanın zamanı geldi.

Zeus'un oğlu^[33] geliyor yıldırımın ateşiyle silahlanmış,
arkasında öfkelerini yitirmeyen Ker'ler.^[34]

Karla örtülü Parnassos'ta

meçhul katili bulmamız

gerektiğini söyleyen tanrı kehaneti

bir güneş gibi parladı.

O ise ormanın yaban otları arasında,

mağaralarda, dağlarda

yorgunluktan ayakları kopmuş,

bitkin düşmüş bir boğa gibi

göbeğin^[35] kehanetlerinden kaçmaya çalışıyor.

Yeryüzünün ortasında bir başına kalmış.

Ama diğerleri hiç yorulmazlar,

etrafında at sinekleri gibi uçuşarak

avlayacaklar onu.

Korkunç, bilge kâhinin söyledikleri

gerçekten çok korkunç.

Altüst ettiler beni

ne kabul edebiliyorum ne de yadsıyabiliyorum.

Ne söyleyeyim bilmiyorum,

ortada kalakaldım.

Neyi beklediğimi bilmiyorum,

ne geleceği ne de geçmişi seçebiliyorum.

Şimdiye kadar Labdakid^[36] ve Polybos'un oğluyla ilgili

bir anlaşmazlık çıktığını ne duydum ne de gördüm.

Bununla birlikte Laios'un meçhul cinayetinin intikamını almak için

halkın sevdiği Oidipus adını nasıl lekelerim?

Ama tabii ki Zeus ve Apollon bilgedir

ve insanlar hakkında her şeyi bilirler.

Öte yandan kâhinin

benden daha üst seviyede bir insan olduğu fikri yanlıştır,

bir insan bilgide bir diğerinden üstün olabilse de.

Yine de kesin olarak kanıtlanmadıkça

Oidipus'un suçlu olduğu fikrine inanmam.

Çünkü bir zamanlar kanatlı Sfenks,

hepimizin gözleri önünde rakibini bulmuştu.

Bu denemeden sonra ne yetenekli

ve ne kadar dost olduğu anlaşıldı;

işte bu yüzden zihnim onun

bir canı olduğunu kabullenmekte zorlanıyor.

II. Epeisodion: (Kreon girer.)

Kreon

Vatandaşlarım, öğrendiğime göre

Kral Oidipus, bana karşı

korkunç suçlamalarda bulunmuş,

dayanamadım kalktım buraya geldim.

Şayet bulunduğumuz bu durumda,

kötü bir şey söylediğimi ya da yaptığımı düşünüyorsa,

böyle bir suçlamanın ağırlığı altında yaşamımı sürdüremem.

Senin ve diğer dostlarımın önünde söylediği kötü sözlerle

bana verdiği zarar büyüktür.

Koro Başı

Evet, böyle bir suçlama dile getirdiği gerçek.

Ama genel kanısının tersine,

bu daha çok anlık bir öfkenin sonucu olabilir.

Kreon

Kâhin, benim zorumla yalan söylüyormuş güya.

Koro Başı

Evet bu tür sözler etti,

ama hangi amaçla bilmiyorum.

Kreon

Beni suçlarken seninle göz göze geliyor muydu?

Aklı başında mıydı?

Koro Başı

Bilmiyorum, büyüklerimiz konuşurken onlara bakmam.

(Oidipus saraydan çıkar.)

İşte kendisi de saraydan çıkıyor.

Oidipus

Sen buraya nasıl gelirsin?

Gerçekten de çok cesurmuşsun!

Tahtıma göz dikip canıma kastettiğin halde

böyle evime kadar gelebilmişsin.

Tanrılar adına söyle bana,

bende bir korkaklık, bir akılsızlık mı gördün de

arkamdan bunları çevirdin?

Yoksa yılan gibi sinsice yürüttüğün

planlarını anlamayacağımı mı sandın?

Ya da öğrensem de bir şey yapamayacağımı mı düşünüyordun?

Bu çok akılsızca bir girişim değil mi

arkanda seni destekleyecek halk olmadan?

Genelde bunlar insanların ve paranın yardımıyla olur.

Kreon

Ne yapman gerekir biliyor musun?

Dinle bak sözlerine yanıtlam ne olacak;

önce öğren, sonra suçlarsın!

Oidipus

Sözlerde iyisin

ama ben seni dinleyecek durumda değilim,

çünkü senin düşmanım olduğunu

ve beni pek sevmediğini anladım.

Kreon

Ben de bu yüzden konuşuyorum, beni dinle!

Oidipus

Ben de bu yüzden dinlemek istemiyorum.

Ne söyleyeceğini biliyorum!

Kötü bir insan olmadığını söyleyeceksin.

Kreon

Eğer akılsızca inat etmenin
kazanç sağlayacağını sanıyorsan
yanlıyorsun.

Oidipus

Eğer bir yakınına zarar verip
hak ettiğin cezadan kurtulabileceğini sanıyorsan,
yanlıyorsun.

Kreon

Bu söylediklerine katılıyorum, ama
sana yaptığımı söylediğin kötülük neymiş peki?

Oidipus

Birini gönderip şu “çok önemli” kâhini çağdırtmamı
bana öğütledin mi öğütledin mi?

Kreon

Şu anda da fikrim değişmiş değil.

Oidipus

Kaç yıl geçti Laios...

Kreon

Anlamadım, ne oldu?

Oidipus

... Laios kaybolalı
saldırından sonra?

Kreon

Hesabıma göre uzun zaman geçmiş.

Oidipus

Bu kâhin, kehanetlerde bulunmuyor muydu o zamanlar?

Kreon

Aynı yeteneği, aynı şöhreti o zamanlar da vardı.

Oidipus

Acaba o zamanlar benden bahsetmiş miydi?

Kreon

Hayır. En azından benim yanımda değil.

Oidipus

Cinayet hakkında hiç araştırma yapmadınız mı?

Kreon

Tabii ki yaptık, ama hiçbir şey bulamadık.

Oidipus

Nasıl olur da bu yetenekli kâhin o zamanlar şu an bildiklerinden bahsetmez?

Kreon

Bilmiyorum. Bilmediğim konularda susmayı tercih ederim.

Oidipus

O zaman bildiğin kadarını anlatabilirsin!

Kreon

Neymiş o bildiğim?

Biliyor olsam neden söylememekte direneyim!

Oidipus

Seninle görüşmemiş olsa, Laios'u benim öldürdüğümü söyleyemezdi.

Kreon

Bu dediğini en iyi sen bilebilirsin.

Bana gelince,

senin de yapmaya çalıştığın gibi;

sanıyorum senden bir şeyler öğrenmek hakkım.

Oidipus

İstediyini sor, gocunacak değilim.

Kreon

Kendine eş olarak benim kız kardeşimi aldın, değil mi?

Oidipus

Bu soruya hayır diyemem.

Kreon

İkiniz de aynı yetkiyle bu ülkeyi yönetiyorsunuz, değil mi?

Oidipus

Ona ne isterse veriyorum.

Kreon

Ben ise sizinle aynı yetkilere sahip olarak
hiyerarşide üçüncü ortağım, öyle değil mi?

Oidipus

İşte bu yüzden hain oluyorsun.

Kreon

Benim gibi iyice düşün, sence
iktidarı ele alan biri
korku ve kaygı içinde olmayı mı, yoksa
huzur içinde uyuyabilmeyi mi tercih edecektir?
İktidara uymak yerine bir kral olmayı
kendi menfaatini düşünen kimse arzulamaz,
ne ben ne de bir başkası.

Zaten şu anda senin sayende dertsiz tasasız her şeye sahibim.

Kral olsam istemediğim bir sürü şey yapmak zorunda kalacağım.

Hal böyleyken nasıl olur da senin tahtın benim gözüme güzel görünür?

Şimdi herkes bana selam veriyor, herkes bana dostça davranıyor,

seninle derdi olanlar benden yardım diliyor,
sanki böylece dilekleri gerçek olacakmış gibi.

Nasıl olur da ben bu güzelliklerden vazgeçip,
iktidarın dertlerine sahip olmayı arzu edebilirim?

Doğru dürüst dşnebiyen bir akıl için bu mümkün mü?

Ne böyle bir ihtiras besledim,

ne de bir başkasının yardımıyla

buna kalkışmaya cesaret edebilirim.

Bunu kanıtlamamı istiyorsan

doğru Pythia'ya git, sana aktarılan kehanetlerle öğren gerçeği.

Eğer khinle gizli planlar yapmışsak

o zaman gelip öldürürsün beni,

sadece kendi fermanınla değil,

ben de katılıırım o zaman bu kararına.

Ama beni böyle, elinde kanıt olmadan adaletsizce suçlama.

İnsanın, düşünmeden iyiye kötü,

kötüye iyi demesi doğru değildir.

Çünkü iyi bir dostu kovmakla

Çok sevdiğin bir yaşamı kaybetmek aynı şeydir kanımca.

Bu söylediklerimi zamanla daha iyi anlayacaksın;

Çünkü zaman kimin haklı olduğunu ortaya çıkaracaktır.

Kötü olanın er geç farkına varacaksın.

Koro Başı

Görüşlerini güzelce dile getirdi,

hataya düşmek istemeyen bir insan olarak.

Kralım, birçok insan acele kararlar alarak yanılır.

Oidipus

Benim ktlğm isteyenler hızla ilerlerken,

benim de hızla onlara karşı koymam gerekiyor.

Eğer beklersem, onların iğrenç planları gerçekleşir,

benimkiler ise boşa çıkar.

Kreon

Ne istiyorsun peki?

Beni ülkeden kovmak mı?

Oidipus

Hiç de değil, sürülmeni değil ölmeni istiyorum.

Sadece bu şekilde ders olur herkes için.

Kreon

Önce kıskançlık derken ne kastettiğini göstermen gerek.

Oidipus

Ne boyun eğmek ne de gerilemek isteyen biri gibi konuşuyorsun.

Kreon

Evet, görüyorum ki aklın başında değil.

Oidipus

Tersine; kendi hakkımda doğru düşünüyorum kendim için.

Kreon

Ama benim için de öyle yapmalısın!

Oidipus

Ama sen kötüsün!

Kreon

Ya yanlıyorsan?

Oidipus

Yine de itaat etmen gerekir.

Kreon

Yanlış yönetiyorsan, olmaz.

Oidipus

Bu şehir, benim şehrim!

Kreon

Benim de bu şehirde hakkım var.

Burası sadece senin değil!

Koro Başı

Durun efendiler, durun!

Saraydan İokaste çıkıyor,

tam da zamanında.

Onun arabuluculuğuyla aranızdaki sorunları,

çözersiniz belki de.

(İokaste görünür.)

İokaste

Neden akılsızca bir laf kavgasına tutuştunuz?

Herkesin derdi kendine yeterken,

kendi kişisel anlaşmazlıklarınızla ortalığı velveleye

vermeye hiç utanmıyor musunuz?

(Oidipus 'a)

Sen saraya dön,

Kreon sen de evine git!

Önemsiz bir konuyu büyütecek

davranışlardan da kaçınmaya bak.

Kreon

Sevgili kardeşim!

Kocan Oidipus beni korkunç şeylerle suçlayarak,

bana birbirinden korkunç iki cezadan birini layık görüyor:

Beni ya vatan toprağından süreceksin ya da öldürecekmiş!

Oidipus

Evet, çünkü onu, arkamdan

akıl almaz kurnazlıklarla

işler çevirirken yakaladım karıcığım.

Kreon

Bir daha gün ışığını göremeyeyim,

tanrılar beni kahretsin

sana karşı beni suçladığın şeyleri

yaptıysam.

İokaste

Tanrılar adına, Oidipus,

sana söylediklerine inan

tanrılar adına, ettiği yemin adına,

benim adıma ve Şu insanlar adına...

Koro

Yalvarırım kralımız,

iyi niyetini göster, onlara kulak ver! İste!

Mantıklı düşün ve onlara inan.

Oidipus

Ne yapmamı istiyorsun?

Koro

Ona güvenin! Bugüne kadar hiçbir akılsızlık yapmadı.

Hem Şimdi de gözlerimizin önünde büyük yeminler etti.

Oidipus

Sen benden ne istediğini biliyor musun?

Koro

Biliyorum.

Oidipus

Ne demek istiyorsun açıkla!

Koro

Ettiği yeminlerin ağırlığı altında olan

sevgili Kreon'a inanın!

Asılsız suçlamalarla onun adını kötüye çıkarmayın.

Oidipus

Benden istediğın buysa şayet
benim ölümümü ya da
bu ülkeden sürgün edilmemi istediğini bil.

Koro

Tanrıların başını çeken Helios^[37] üstüne, hayır!
Böyle bir niyetim varsa
tanrılardan ve dostlarımdan uzakta
ölümlerin en beteri bulsun beni.
Şehrimizin başındaki felaket zaten yeterince
yüreğimi sızlatıyor,
sizin aranızdaki şu anlaşmazlık da
başımızdaki dertleri daha da büyütüyor.

Oidipus

Bırakın, gitsin o halde!
Ölüme ya da onursuzca bir sürgüne katlanmaya razıyım;
sizin yakarışlarınız dokunuyor bana, onunki değil.
O her nerede olursa olsun düşmanımdır artık.

Kreon

Nefret dolusun, ama öfken dinince
çok pişman olacaksınız!
Çünkü bu tür karaktere sahip olan insanlar
boşuna bahtsız olmazlar!

Oidipus

Git buradan artık, hadi!

Kreon

Gidiyorum,

sen beni yanlış tanımış olsan da

buradaki insanların gözünde masumum.

(Kreon sahnenin sağından çıkar.)

Koro

Hanımım, neden bir an önce

onu buradan alıp saraya götürmüyorsunuz?

İokaste

Önce neler olduğunu bir öğreneyim hele.

Koro

Söylediklerinden körü körüne bir kuşku çıkıyor; haksız, incitici.

İokaste

Her ikisinin^[38] sözlerinden de mi?

Koro

Evet.

İokaste

Peki neydi söyledikleri?

Koro

Şehrimizin derdi kendine yeter,
artık sanırım bunları bir kenara bırakmak
en iyisi.

Oidipus

Mademki bu kadar
sağduyulu bir insansın, işi nereye vardırđını görmüyor musun?
Hem benim tarafımı tutmuyorsun,
hem de beni teselli etmeye çalışıyorsun.

Koro

Kralım, birçok defalar söyledim.
Yine tekrar ediyorum:
Sizden vazgeçersem
doğru dürüst düşünmekten
âciz görünürüm,
çünkü bir zamanlar ülkemiz
kaderin sillesinden kaçacak yer bulamazken
siz karşımıza çıkıp
bizi güvenli bir limana götürmüşünüz.
Yine o günlerdeki gibi kurtarıcımız olabilirsiniz bizim.

İokaste

Kralım, lütfen anlat bana.
Nedir seni böyle çileden çıkarana?

Oidipus

Anlatayım karıcığım,

seni buradaki herkesten çok sayarım.

Kreon'a öfkelenim

bana karşı hazırladığı planlar yüzünden.

İokaste

Aranızdaki düşmanlığı anlamam için

bana, onu neyle suçladığını anlatır mısın?

Oidipus

Laios'u benim öldürdüğümü söylüyor.

İokaste

Kendi mi görmüş yoksa bir başkasından mı öğrenmiş?

Oidipus

Hayır, aracı olarak bana düzenbaz kâhini gönderdi.

Kendisine göre bu işte parmağı yokmuş.

İokaste

Şimdi bunları bir kenara bırak ve beni dinle:

Şunu bil ki hiçbir insan kehanet yeteneğine sahip değildir.

Bu konuda sana hemen bir kanıt sunabilirim.

Bir zamanlar Laios'un kulağına bir kehanet geldi

–Phoibos'un kendisinden değildi ama, onun rahiplerinden–

kaderinde benden doğacak çocuk tarafından öldürülmek

olduğu söylenmişti.

Gerçi o kehanetteki gibi –en azından duyduğumuz kadar–

üç yollu bir kavşakta, birkaç yabancı^[39] hırsız tarafından öldürüldü.

Onu öldüreceği söylenen

çocuğunun ise doğumunun üzerinden üç ay geçmemişti ki,

ayak bileklerinden sımsıkı bağlayıp^[40]

dağ başında ıssız bir yere bırakmaları için birilerine verdi.

Böylece ne Apollon çocuğu babasının katili yapabildi

ne de Laios'un korktuğu başına gelip kendi oğlu tarafından

öldürüldü.

Kehanetler bu gibi şeylerin olacağını bildirmişti.

Ama sen bunlara önem verme,

tanrının istedikleri kendiliğinden çıkar gün ışığına.

Oidipus

Bu duyduğum sözler

ruhuma nasıl da işledi,

kafamı nasıl da karıştırdı.

İokaste

Nedir seni böyle huzursuz eden düşünce?

Oidipus

Laios'un üç yol ağzında öldürülmesi.

İokaste

Söylenti böyleydi,

hâlâ da söylenir.

Oidipus

Bu olayın olduğu yer neresiydi?

İokaste

Phokis adında bir yer.

Tam olarak Delphoi ve Daulia'dan^[41] gelen yolların kesiştiği nokta.

Oidipus

Üzerinden ne kadar zaman geçti?

İokaste

Sen ortaya çıkıp, iktidara geçmeden hemen önce
haber şehre gelmişti.

Oidipus

Ah, Zeus!

Benim için neler tasarlıyorsun?

İokaste

Nedir, Oidipus
ruhunu böyle ağırlaştıran?

Oidipus

Daha fazla soru sorma!

Laios'u anlat bana.

Neye benziyordu?

Kaç yaşlarındaydı?

İokaste

İri yarıydı,

saçları daha yeni ağarmaya başlamıştı.

Sana benzerdi.

Oidipus

Vay halime!

Öyle görünüyor ki farkında olmadan
korkunç bir belaya bulaşmışım.

İokaste

Ne diyorsun? Kralım,
sana bakarken beni bir korku
sarıyor.

Oidipus

Kâhinin haklı olduğu fikri beni korkutuyor.
Bir şeyler daha anlattırsan
daha çok aydınlanacağım.

İokaste

Korkuyorum, ama yine de
bana sorduklarını yanıtlayacağım.

Oidipus

Yalnız mıydı
yoksa yanında adamları var mıydı?

İokaste

Hepsi beş kişiydi.

İçlerinden biri tellaldi

ve Laios'u taşıyan bir de araba.

Oidipus

Yazık! Her şey ortada.

Size haberi getiren kimdi?

İokaste

Saraydan bir köle.

Sadece o kurtulup geri dönmüştü.

Oidipus

Acaba şu anda sarayda bulunuyor mu?

İokaste

Hayır, geri dönüp

senin, ülkenin başında olduğunu görünce

elimi tutup bana kendisini şehirden mümkün olduğunca

uzaklara;

sürülerin başında

otlaklara göndermem için yalvardı.

Ben de gönderdim.

İyilik yapmama degecek birisiydi.

Oidipus

En kısa zamanda buraya gelebilir mi?

İokaste

Çağirtırım, kralım,

ama sanıyorum

ruhunuzu böyle sıkan şeyin ne olduğunu

öğrenmeyi hak ediyorum.

Oidipus

Her şeyin en kötüsünü beklediğim şu an

hiçbir şey gizlemeyeceğim senden.

Senden daha çok değer verdiğim kim var?

Böylesi bir sınamadan geçerken...

Babam Korinthos'lu Polybos,

annem Dor Merope'dir.

Ülkemde önemli bir yurttaş olarak tanınırdım.

Ta ki garip bir olayla karşılaşana kadar.

Bir ziyafette iyice sarhoş olmuş biri bana

babamın güya beni evlatlık almış olduğunu söyledi.

Çok öfkelendim, o gün zor sabrettim

ve ertesi gün annemin, babamın yanına gidip

bu olayı açıklamalarını istedim.

Onlar da bu haddini bilmez adama çok kızdılar.

Onların bu tavırlarından çok memnun kalmıştım,

ama bu olay aklımı kurcaladı.

Ailemin haberi olmadan kalkıp Pythia'ya gittim,

Phoibos beni, soru sorduğum konuda

yanıtsız bırakarak geri gönderdi,

ama beni korkunç felaketlerin beklediğini bildirdi.

Annemin yatağına girip, insanların görmeye tahammül

edemeyecekleri bir soy dünyaya getireceğimi ve

kendi öz babamın katili olacağımı söyledi.

Bunları duyduktan sonra ben de

yıldızları kendime kılavuz yapıp

kötü kehanetlerle bildirilen rezilliklerin

gerçekleştiğini görmemek için

Korinthos topraklarına geri dönmek üzere yola çıktım

ve kralın kaybolduğunu söylediğin bölgeye doğru ilerledim.

Sana gerçeği söyleyeyim karıcığım,

yürüyerek üç yol ağzına yaklaştığımda

bir tellal ve tayların çektiği arabaya binmiş bir adamla karşılaştım.

–Tam da senin anlattığın gibiydi–

beni zorla yolun kenarına itmeye çalıştılar.

Arabadaki yaşlı adam

arabayı üzerime doğru sürünce

ben de öfkelenip vurdum,

yaşlı adam yaklaşıp

arabasından iki uçlu kamçısı ile kafama vurdu.

Ben de elimdeki değnekle ona vurup

arabadan onu yere düşürdüm

ve hepsini öldürdüm.

Eğer bu adamın Laios’la bir ilgisi varsa

hangi ölümlü benden daha bahtsız olabilir?

Başka kim olabilir tanrıların böyle nefret ettiği?

Böyle bir katili, ne bir yabancı ne de hemşerisi

evine koyar,

ne de kimse konuşur onunla;

böylesini kovmak lazım gelir evlerden.

Bunları, bütün bu belaları, bir başkası değil

ben çektim kendi üzerime.

Ölen adamın karısını, onu öldürdüğüm ellerle kirlettim.

Ben bir cani olarak mı doğdum?

Acaba tamamen lanetli miyim?

Eğer olur da sürgün edilirse,

ne buradaki ailemi görebilirim

ne de kendi vatanıma adım atabilirim,

nk kaderimde, annemle evleneceğim

ve beni dünyaya getirip besleyen babam Polybos'u

ldrmek de var.

Bütün bunların zalim bir tanrının işi olduğu

doğru mu?

Hayır, umarım temiz ve saygıdeğer tanrılar

bana o günleri göstermezler.

Böyle bir ayıpla lekelenmeden önce

kimseye görünmeden kaybolurum.

Koro Başı

Kralım, bunlar içime korku salıyor.

Ama görgü tanığına danışana kadar

Ümitsizliğe kapılmayın.

Oidipus

Hâlâ küçük bir umut var,

Çobanı bekleyeceğim.

İokaste

Geldiğinde ne olacağını umuyorsun?

Oidipus

Söyleyeyim, senin söylediklerin çıkarsa
o zaman kurtulurum bu g nahtan.

İokaste

Nedir benden duyduğun bu sözler?

Oidipus

Laios'un bir kaç hırsız tarafından  ld r ld ğini
söylemiştin.

Tanık da aynı sayıyı verirse

o zaman onu öldüren ben olamam.

Bir kişi birkaç kişiyle karıştırılmaz.

şayet tek bir adamdan bahsederse

o zaman bu olayın sorumlusu benim demektir.

İokaste

oban aynen bu şekilde konuştu,

sözlerini geri alamaz.

Sadece ben değil

onun söylediklerini bütün şehir duydu.

Sözlerini değiştirse de kralım

bu durumda bile Laios'un, senin

tarafından  ld r ld ğini kanıtlayamaz,

Çünkü Loksias, açıkça onu benden doğacak

Çocuğun öldüreceğini bildirmişti.

Onu öldürmek şöyle dursun

o zavallıcık ortadan kaybolalı çok oldu.

Bu yüzden de öyle sağda solda dolaşan

kehanetlere önem vermem.

Oidipus

Haklısın, çobanı buraya getirmesi için

birini gönder, sakın ihmal etme!

İokaste

Hemen gönderirim, hadi biz de saraya gidelim.

Hoşlanmayacağın bir şey yapmam söz konusu olamaz.

(Oidipus ve İokaste saraya girerler.)

II. Stasimon

Koro

Yardım etse de Moira^[42] kutsal saflığı içimde barındırabilsem,

yaptığım işlerde söylediğim sözlerde;

bunlar için kutsallaşmıştır,

gökyüzünde doğan yüce yasalar.^[43]

Olimpos onların yegâne babasıdır,

onları ne insanların ölümlü doğası var etmiştir,

ne de unutkanlık onları gizleyebilmiştir.

İşte onların içindedir hiç yaşlanmayan tanrı.

Gururdur tiranı doğuran,

gururdur akılsızca şişirilen zenginlikle,

yükselir yukarılara, tepelere

ama sonra kaçınılmazdır düşmesi bir uçuruma

hiçbir tutamak bulamaz.

Tanrıya yalvarırım, kent in iyiliği için hiçbir zaman

mücadeleye ara vermesin,

her zaman benim koruyucu tanrım olsun.

Eğer biri kibrin yolunda ilerlese

sözleriyle ve işleriyle

Dike'yi hesaba katmadan,

tanrılar in kutsal yerlerine saygı göstermeden,

umarım kötü şans bulur onu, kendini beğenmişliği yüzünden.

Lanetlensin bileğinin hakkıyla kazanmayan,

saygısızlıktan ayrılmayan,

akılsızca elini dokunmaması gerekenlere uzatan.

Bu işleri yapan insan, tanrılar in oklarından

kurtulacağını nasıl düşünebilir?

Bu tür davranışlar saygı görüyorsa^[44]

Ben katılmıyorum bu oyuna.

Bir daha gitmem saygı gösterip

yeryüzünün kutsal merkezine

ne Abai'deki^[45] tapınağa ne de Olimpia'ya;^[46]

şayet kehanetler insanların derdine çare bulamıyorsa.

Ama Zeus, her şeyin hâkimi,

seni haklı olarak böyle adlandırdılarsa,

elinden akıp gitmesine izin verme hiçbir şeyin,

ne de sonsuz gücünün.

Çünkü herkes Laios hakkındaki o eski kehanetlere önem veriyor;

sürekli olarak güçlerini yitiriyorlar

hiçbir yerde Apollon gerektiğinde sayılmıyor.

III. Epeisodion: (*İokaste saraydan çıkar, yanında iki hizmetçi vardır. Ellerinde tanrılar için hediyeler bulunmaktadır.*)

İokaste^[47]

Ülkemizin prensleri, aklıma bu elimdeki
hediyeleri ve niyaz dallarını alıp
tanrıların tapınaklarını ziyaret etme fikri geldi.

Çünkü kaygılar yüzünden

Oidipus'un ruhunda bir fırtına koptu.

Kökleri çok eskiye dayanan bu son olaylardan
aklı başında bir yetişkin gibi sonuçlar çıkaramıyor;
kendisiyle her konuşanın etkisinde kalıyor,
hele bir de korkutucu şeylerden bahsediyorsa.
Sözlerim artık sana karşı hiçbir işe yaramıyor,

Ey, Lykeios'lu Apollon, her zaman yakınımız.^[48]

Bu adaklarla sana yalvarmaya geldim.

Bizi kurtaracak bir çözüm bahşet bize.

Kaptanlarını çaresiz gören denizciler gibi
bizler de onu gördükçe korkuya kapılıyoruz.

(Sahnenin solundan bir haberci girer.)

Haberci

Yabancılar, Kral Oidipus'un sarayının
nerede olduğunu

acaba sizlerden öğrenebilir miyim?

Hatta kendisinin nerede olduğunu biliyorsanız,
söylemeniz daha iyi olur.

Koro Başı

Şurası onun sarayı, kendisi de içindedir, yabancı.

Bu gördüğün de onun karısı, çocuklarının anasıdır.

Haberci

Dilerim aile ocağı ve kendisi mutlu olur,

madem ki onun eşi ve ona hizmet ediyor. [\[49\]](#)

İokaste

Madem böyle güzel sözler ediyorsun,

ben de aynı şeyleri senin için dilerim, yabancı.

Neden geldin anlat bana.

Neye ihtiyacın var?

Ne haber getirdin?

Haberci

Eviniz ve kocanız için iyi haberlerim var.

İokaste

Neymiş onlar? Seni kim gönderdi?

Haberci

Korinthos'tan geliyorum.

Sizi mutlu edecek haberi hemencecik söyleyeceğim,

ama belki de sizin canınızı sıkar.

İokaste

Neymiş bu iki anlama gelen haber?

Haberci

Korinthos halkı onu kral yapacaktı; orada bunu konuşuyorlar.

İokaste

Ne? Yaşlı Polybos kral değil mi artık?

Haberci

Ölüm onu bir mezara kapattı, nasıl kral olsun?

İokaste

(Hemen hizmetçilerden birine dönerek.)

Sen köle, hemen git bunları efendine anlat.

Ah! Tanrıların kâhinleri neredesiniz?

Oidipus'un yıllardır öldürmekten korkarak kaçtığı adam kendi eceliyle ölmüş, cinayete kurban gitmemiş.

(Oidipus saraydan çıkar, yanında kendisine haber getiren hizmetçi vardır.)

Oidipus

İokaste, sevgili karım, neden beni saraydan buraya getirttin?

İokaste

Şu adamı dinle de tanrıların saygın kâhinlerinin işi nereye getirdiklerini gör.

Oidipus

Kimmiş bu adam?

Bana ne söyleyecekmış?

İokaste

Korinthos'tan baban Polybos'un artık
hayatta olmadığını söylemek için gelmiş.

Oidipus

Ne diyorsun yabancı?

Haberleri senden duyayım.

Haberci

Zaten bunu önce size söylemem gerekirdi.

Evet, ölüm onu aldı.

Oidipus

Nasıl, öldürüldü mü,
bir hastalığa mı yakalandı?

Haberci

Küçük bir sebep yeterlidir
yaşlı bir bedeni alt etmeye.

Oidipus

Demek zavallıcık hastalıktan
öldü.

Haberci

Evet, çok yaşı olduğunu da göz önüne alırsak.

Oidipus

Yazık, çok yazık.

O halde Pythia'nın kâhin ocağı
ya da gökyüzünde gıklayan kuşlara
inanmaya hiç lüzum yok.

Onların kehanetlerine göre
babamı benim öldürmem gerekiyordu.
Ama o öldü ve şu an toprağın altında yatıyor.
Bense buradayım, kılıcımı bile çekmedim,
bana üzülop kederinden hastalandıysa
benim yüzümden ölmüş sayılabilir.
Sonuçta Polybos şimdi Hades'te
ve giderken artık önemi kalmayan
kehanetleri de yanında götürdü.

İokaste

Ben zaten sana söylememiş miydin?

Oidipus

Söylemiştin ama ben korkuya
kapılmıştım.

İokaste

Artık bunları daha fazla

aklına getirmezsın.

Oidipus

Artık annemle
evlenmekten korkmama da
gerek kalmadı.

İokaste

Hayatına kaderin hükmettiği insan,
hiçbir şeyi, olmadan önce bilemeyeceği halde
neden korksun?

En iyisi mümkün olduğu kadar
plansız yaşamak.

Annemle evleneceğim diye korkma,
çünkü birçok insan bugüne kadar
rüyalarında anneleriyle yattığını görmüştür.
Bunlara önem vermeyenler
yaşamlarını rahat geçirirler.

Oidipus

Bu sözlerin, annem artık yaşamıyorsa
yerinde olabilir,
ama şimdi o yaşadığına göre
dikkatli olmam gerekir.

İokaste

Babanın ölümü bu meseleyi gün ışığına çıkarsa bile mi?

Oidipus

Evet, çok iyi anlıyorum,
ama onun hayatta olması
beni korkutuyor.

Haberci

Sizi bu denli korkutan kim?

Oidipus

Polybos'la birlikte yaşayan
yaşlı Merope.

Haberci

Hangi nedenle sizi korkutuyor?

Oidipus

Tanrıdan gelme korkunç bir kehanet, yabancı.

Haberci

Acaba bana da söyleyebilir misiniz?

Yoksa bir başkasının bilmesini istemiyor musunuz?

Oidipus

Söyleyebilirim tabii ki;
bir zamanlar Loksias,
kaderimde annemle yatıp
ellerimle babamın kanını dökeceğimin
yazıldığını söylemişti.

Bu yüzden uzun zamandır Korinthos'tan uzaktayım.

Bir taraftan iyi oldu, ama yine de insan annesinin babasının yüzünü görmeyi istiyor.

Haberci

Gerçekten vatanınızdan uzakta olduğunuz halde bunlar sizi korkutuyor mu?

Oidipus

Evet, yaşlı adam, babamın katili olmak istemem.

Haberci

O zaman, kralım, buraya iyi bir amaçla geldiğime göre sizi korkulardan kurtarmalıyım.

Oidipus

Bunun için en iyi şekilde ödüllendirileceksin.

Haberci

Buraya belki vatanınıza dönmenize bir katkı olur düşüncesiyle gelmiştim oysa.

Oidipus

Ailemin olduğu bir yere asla yaklaşmam!

Haberci

Oğlum, ne yaptığınızı bilmediğiniz

açıkça belli oluyor.

Oidipus

Nasıl olur, ihtiyar?

Tanrılar adına açıkla bana!

Haberci

Şayet eve dönmeme sebebiniz buysa...

Oidipus

Tabii ki Phoibos'un haklı çıkmasından korkuyorum.

Haberci

Yani aileniz dolayısı ile bir günah mı işlemekten korkuyorsunuz?

Oidipus

Tam olarak, ihtiyar!

Bu beni her zaman korkutur.

Haberci

Acaba boş yere korktuğunuzu biliyor musunuz?

Oidipus

Nasıl olur?

Ben onların oğlu olduğuma göre

boşuna korkmuyorum.

Haberci

Polybos'un sizinle hiçbir akrabalığı yok!

Oidipus

Ne dedin?

Polybos benim babam değil mi yani?

Haberci

Ben sizin ne kadar babanız olabilirsem

o da o kadar olabilir! *(Kendini işaret eder)*

Oidipus

Yani o beni dünyaya getiren kişiyle

aynı kişi değil, öyle mi?

Haberci

Sizi ne ben dünyaya getirdim,

ne de o.

Oidipus

O zaman bana neden oğlum desin?

Haberci

Bir zaman sizi benden bir hediye

olarak almıştı.

Oidipus

Madem beni yabancı birinden aldı

o halde beni nasıl o kadar sever?

Haberci

Uzun yılların çocuk
özlemi onu buna itti.

Oidipus

Beni buldun mu,
satın mı aldın?

Haberci

Sizi Kithairon'un ormanlık vadilerinde buldum.

Oidipus

Oralarda neden dolaşıyordun peki?

Haberci

Dağlarda otlayan sürülere bakıyordum.

Oidipus

Yani dağlarda dolaşan ücretli bir çobandın.

Haberci

Ben sizin hayatınızı kurtardım, oğlum,
bunu unutmayın.

Oidipus

Hangi kötülükten

çekip beni kucağına almıştın?

Haberci

Ayak bileklerinizde görebilirsiniz.

Oidipus

Neden bana bu eski
meseleden bahsediyorsun?

Haberci

Sizi kurtardığımda ayak bilekleriniz
iple örülerek birbirine bağlanmıştı.

Oidipus

Çocukluğumdan beri bundan çok utanç duydum.

Haberci

Sahip olduğunuz ismi bu olay
neticesinde aldınız^[50]

Oidipus

Tanrılar adına,
annem miydi babam mıydı
beni damgalayan,
söyle bana?

Haberci

Bilmiyorum,

bunu sizi aldığım kişi daha iyi bilir.

Oidipus

Bir de beni bir başkasından aldın,
tesadüfen bulmadın, öyle mi?

Haberci

Hayır, sizi bana başka bir çoban vermişti.

Oidipus

Kimmiş o?

Acaba onu, bana adını söyleyecek
kadar tanıyor musun?

Haberci

Laios'un hizmetkârı olduğunu söylemişti sanıyorum.

Oidipus

Bu ülkenin eski kralının mı?

Haberci

Tabii, o adamın çobanıydı.

Oidipus

Acaba şimdi yaşıyor mu?

Onu görebilir miyim?

Haberci

Burada yaşayan sizsiniz,
bunu siz daha iyi bilirsiniz.

Oidipus

(Koro 'ya)

İçinizde

çobanı tanıyan var mı? Ona söylüyorum,
belki onu otlakta ya da burada görmüştür.

Cevap verin!

kuşkuları gidermenin vakti geldi.

Koro Başı

Sanırım bu adam, daha önce görmek
istediğiniz köylüden bir başkası değil.
Galiba bu konuyu en iyi kraliçe bilir.

Oidipus

Karıcığım, sen, buraya çağırtdığımız
bu adamı tanıyor musun?
Sözü edilen kişi o mu?

İokaste

Onun bahsettiği kişi ne için lazım?
Kafanı karıştırma,
öküz altında buzağı arama.
Öylesine edilmiş sözler bunlar.

Oidipus

Böyle olması imkânsız.

Şu an elimde bunca ipucu varken

kendi soyumu araştırmamak ha?

İokaste

Tanrılar adına, eğer hayatını biraz olsun

umursuyorsan sorgulamaktan vazgeç.

Yeter bu çektiğim.

Oidipus

Cesaretini kaybetme

çünkü üç kuşak öncesinde

köle olduğum ortaya çıksa bile

bu senin soysuz bir kökenin olduğu anlamına gelmez.

İokaste

Lütfen beni dinle, sana yalvarıyorum

sakın böyle bir işe kalkışma.

Oidipus

İmkânsız!

Meseleyi aydınlatmalıyım!

İokaste

Öyle mi? Ben senin iyiliğini düşünüyor ve senin için en iyisini istiyorum.

Oidipus

Bu 'en iyi' şu an benim sabrımı taşıyor!

İokaste

Bahtsız, keşke kim olduğunu hiç öğrenmesen.

Oidipus

Birileri gidip şu çobanı buraya getirsin.

Kadını kendi haline bırakın

kendi asil soyuyla böbürlenmeye devam etsin!

İokaste

Yazık, çok yazık, zavallıcık!

Bu sözlerle sana veda ediyorum

artık geriye başka bir Şey kalmadı.

(İokaste saraya döner. Daha önce sahnenin sol tarafından, Oidipus'un iki muhafızı yanlarında obanla içeri girmiştir.)

Koro Başı

Oidipus, neden karınız

birden böyle umutsuzluğa kapılıp içeri girdi?

Bu s k netten bir felaket kopmasın!

Oidipus

Ne olacaksa olsun!

Ben kendi soyumu öğrenmek istiyorum,

her ne kadar önemsiz olsa da...

Belki de o –bir kadın gururuyla–

benim asil olmayan soyumdan utanıyordur.

Ama ben kendimi Talih'in çocuğu sayıyorum

böyle bir anadan doğmak

bana kıvanç veriyor, utanmıyorum.

Ben doğduktan sonra birbirini izleyen aylar
önce beni sefalete sürüklemişti, ama sonra
önemli biri yaptı.

Ben doğuştan böyleyim

artık başka biri olamam

bu yüzden soyumu öğrenmemem için

bir neden kalmıyor.

Koro

Ben kâhinsem ve fikir beyan etmekte tecrübeliysem

Olimpos üstüne olsun

yarınki dolunayda saygı göreceksin ey Kithairon,

hem yurttaşı hem annesi hem de süt annesi olarak

selamlayacak seni Oidipus.

Bizler de oyuna duracağız senin şerefine

krallığımıza bahşettiğin mutluluk için.

Ey Phoibos, umarım bunlar seni hoşnut eder.

Hangisi evladım, uzun ömürlü Nymphe'lerden^[51]

hangisi doğurdu seni

dağlarda tepelerde yaşayan Pan'a^[52] yanaşıp?

Yoksa Loksias'ın bir yatak ortağı mıydı?

Çünkü o hayvanların otladığı ovaları pek

sever.

Belki de Kyllenei'nin efendisi Hermes'tir^[53]

ya da dağların tepelerinde yaşayan Dionysos'tur

seni Elikona'nın Nymphe'lerinden birinden

karnının meyvesi olarak alan;

onlarla pek oynaşırđı o.

(Hizmetkârlar yaşlı çobanı getirirler.)

IV. Epeisodion

Oidipus

İhtiyarlar, tahminim doğruysa
şimdiye kadar hiç karşılaşmamama rağmen
şu beklediğimiz çobanı
görüymüşum gibi geliyor.
çünkü bu adamın akranı olarak
yaşları birbirini tutuyor,
hem de yanında muhafızlar olmasından
çıkardım.
Belki senin daha iyi bir fikrin vardır,
ne de olsa geçmişte onu görmüş olan sensin.

Koro Başı

Evet onu tanıyorum, kesinlikle o
Laios'un en sadık hizmetkârıydı,
çobanlar arasında tabii.

(Sahnenin sol tarafında çoban görünür, yanında Oidipus'un muhafızları vardır.)

Oidipus

Önce sana soruyorum Korinthos'lu,
bahsettiğin adam bu mu?

Haberci

Evet, bu gördüğünüz o.

Oidipus

(Çobana) Ey ihtiyar, gözlerime bak ve

sana sorduğum sorulara yanıt ver!

Bir zamanlar Laios'un hizmetkârı mıydın?

Çoban

Evet, ama satın alınmış bir köle değildim.

Sarayda büyüdüm.

Oidipus

Ne tür işlerle uğraşıyordun?

Hayatını nasıl kazanıyordun?

Çoban

Hayatımın büyük kısmı

sürüleri güderek geçti.

Oidipus

Daha çok hangi bölgelerde bulunurdun?

Çoban

Bazen Kithairon'da, bazen komşu topraklarda.

Oidipus

Bu adamı bir yerden tanıyor musun?

Çoban

Kimden bahsediyorsunuz?

Oidipus

Şuradaki adam,

acaba ona daha önce hiç rastladın mı?

Çoban

Hayır, çıkaramadım.

Haberci

Hiç tuhaf değil efendim,

ben şimdi onun zayıflamış hafızasını tazelerim.

Eminim ki Kithairon bölgesinde

komşu olduğumuz günleri hatırlıyordur.

Onun iki sürüsü vardı, benim ise bir.

Tam üç yıl boyunca ilkbahardan

(Arktoros) kutup yıldızının

görünmeye başladığı günlere kadar^[54] beraberdik.

Kışın da ben kendi ağılıma giderdim,

o da kendisinininkine.

Söylediğim gibiydi değil mi?

Çoban

Doğru, ama çok uzun zaman geçti.

Haberci

O zamanlar bana

kendi oğlum gibi büyütmem için

bir çocuk vermemiş miydin?

Çoban

Ne demek istiyorsun?

Neden bu hikâyeden bahsediyorsun?

Haberci

O zamanlar küçük bir çocuk olan

işte burada gördüğün bu adam, dostum.

Çoban

Hadi oradan, kaybol!

Kapat şu çeneni!

Oidipus

Aaa! Böyle kötü konuşma!

Onun sözleri değil, seninkiler

cezayı hak ediyor.

Çoban

Niçin soylu efendim?

Günahım nedir?

Oidipus

O çocuk hakkında sorduklarına cevap vermiyorsun.

Çoban

Üstüne vazife olmayan şeyler söylüyor.

Hiçbir şey bilmeden boşa konuşuyor.

Oidipus

Ricayla konuşmazsan

sopayla konuşursun.

Çoban

Tanrılar adına, sakın

benim gibi yaşlı bir adama vurmayın!

Oidipus

(Muhafızlarına)

Çabuk biriniz ellerini arkadan bağlasın!

Çoban

Vay başıma gelenler!

Neden? Daha ne öğrenmek istiyorsunuz?

Oidipus

Çocuğu bu adama mı verdin?

Çoban

Verdim.

Onu vereceğime keşke o gün ölseydim!

Oidipus

Doğruyu söylemezsen Şimdi öleceksin!

Çoban

Söylersem daha beter olacak!

Oidipus

Öyle görünüyor ki bu işi uzatacak.

Çoban

Hayır uzatmayacağım.

Verdiğimi söyledim ya işte!

Oidipus

Peki sen kimden aldın?

Senin miydi bir başkasının mı?

Çoban

Benim değil,

bir başkasınındı.

Oidipus

(Koroyu gösterir) Bu yurttaşların hangisinden?^[55]

Hangi evden aldın?

Çoban

Yapmayın efendim, tanrılar adına

daha fazla soru sormayın.

Oidipus

Soruyu tekrarlatırsan kendini ölmüş bil!

Çoban

Laios'un evinden, bir çocuğu. [\[56\]](#)

Oidipus

Bir köleden mi yoksa bir akrabasından mı aldın?

Çoban

İşte söylemekten korktuğum şey de bu!

Oidipus

Benim de duymaktan korktuğum.

Ama duymak zorundayım.

Çoban

Onun oğlu olduğu söyleniyordu,

karınız size neyin ne olduğunu

daha iyi anlatabilir.

Oidipus

Yoksa ondan mı aldın?

Çoban

Evet kralım.

Oidipus

Hangi amaçla? Söyle!

Çoban

Öldürmek için.

Oidipus

Kendi öz çocuğu olmasına rağmen...

Vay vicdansız!

Çoban

Evet,

Kötü kehanetlerin korkusundan.

Oidipus

Neymiş onlar?

Çoban

Babasını öldüreceği söyleniyordu.

Oidipus

Peki nasıl oldu da çocuğu

bu adama bıraktın?

Çoban

Merhametten efendim,

bu adam onu kendi geldiği yere

götürürse,

böyle kötü bir kaderden

kurtulur diye düşünmüştüm.

Eğer gerçekten bu bahsedilen insan sizseniz

ne kadar talihsiz olduğunuzu bilin.

Oidipus

Yazık çok yazık!

Her şey gerçekleşiyor.

Ey ışık seni son kez göreyim

öyle bir lanetmiş ki bu,

doğmamam gerekirken doğdum,

evlenmemem gereken insanla evlendim

öldürmemem gereken insanı öldürdüm.

(Oidipus saraya döner, çobanla haberci sol taraftan çıkarlar.)

III. Stasimon

Koro

Ey ölümlüler soyu,

sizin yaşamınız bir hiçtir benim gözümde.

Hiçbir insan yoktur ki büyük bir mutluluğa erişsin

kendi kanısından öte

üstelik mutlu olduğunu sanırken

bir de elindekini kaybeder.

Senin yazgın büyük bir örnek,

ey bahtsız Oidipus,

ölümlülerden hiçbirine gıpta etmemek gerek.

İyiden de öteye

oku atan sen,

en kutsal bahtiyarlığı

elde ettin; Ey Zeus!

Kıvrık tırnaklı bakireyi,

bilmeceli şarkılar söyleyen,

alt edip

ve ülkemin ölümleri karşısına,

bir kule gibi dikilen sen!

O günden beri sana kralımız demedik mi,

ey Oidipus?

Büyük Thebai'yi yönetirken

sana en büyük saygıyı göstermedik mi?

Şu anda senden daha bahtsız olan

başka birisi daha var mı?

Senden başka kimin bahtı böyle

korkunç felaketlerle bağlanmış?

Ey ünlü Oidipus,

gerçekten aynı rahim seni

hem çocuğu hem kocası olarak mı kabul etti?

Bu nasıl olabilir?

Zavallı bahtsız!

Babanın yatağı sessizce bunca zaman

sana nasıl göz yumdu?

Her şeyi açık eden zaman,

bir zamanlar seni, sonra da çocuklarımı doğuran

kadınla yaptığın yasak evliliği

ortaya çıkardı ve seni mahkûm etti.

Ah Laios'un oğlu, keşke,

keşke seni hiç görmemiş olsaydım.

Dudaklarımdan dökülen ağıtlarla yüreğim parçalanıyor.

Seninle yeniden hayat bulmama rağmen

şimdi üstüme karanlık yağdırdın.

Eksodos^[57]: *(Saraydan bir haberci çıkar.)*

Haberci

Ey bu topraklarda en büyük saygıyı gören sizler,

şayet Thebai halkı olarak

Labdakos'un ailesiyle ilgili gerçekleri bilmek istiyorsanız

daha neler neler duyacak

neler neler göreceksiniz,

ne büyük kederler yaşayacaksınız!

Ne İster^[58] ne de Phasis^[59] temizleyebilir sarayı,

çok yakında

gün ışığına çıkacak korkunç şeylerden.

Üstelik kendi kaderini kendisinin

çizdiğinin ortaya çıkması

daha da fazla üzüntüye yol açacak.

Koro

Gördüklerimiz bize yeter!

Dövünmemiz için

daha başka şeyler de mi var söyleyeceğin?

Haberci

Söyleyeyim ki hemen haberiniz olsun;

Kraliçe İokaste öldü.

Koro

Ahh! Zavallı! Neden?

Haberci

İntihar etti. Acı olayı görmediğiniz

için şanslısınız! Ama zavallıya neler olduğunu

öğreneceksiniz hatırladığım kadarıyla.

Kapıdan saraya girer girmez

saçını başını yolarak odasına yöneldi.

İçeri girince kapıları kapatarak

bağırıyor, yıllar önce ölen Laios'un adını haykırıyordu.

Yıllarca evli kaldığı kendi oğlu tarafından öldürülen kocası aklına geldikçe,

hüngür hüngür ağlıyordu, üzerinde iki felaket doğurduğu yatakta;

kocasından bir koca, çocuğundan çocuklar...

Bundan sonra kendini nasıl öldürdüğünü anlatması zor.

Hemen ardından bağırış çağırış içinde

Oidipus daldı saraya.

Bu yüzden kraliçenin felaketinin sonunu göremedik,

ama Oidipus delirmiş gibi bir oraya bir buraya koşturuyor,

ona bir kılıç vermemiz için yalvarıyor,

bize karısının nerede olduğunu soruyordu.

–aslında karısını değil de kendisini ve kendi çocuklarını

doğuran anasını arıyordu–

Bu karmaşa içinde biri ona yerini gösterdi.

Bu bir tanrı olmalıydı, çünkü onun yanındakilerden hiç kimse bir şey söylemedi.

Korkunç bir çılgılık atarak sanki biri ona yol gösterir gibi,

gitti dayandı iki kanatlı kapıya.

Menteşeleri yerinden fırladı kapının,

daldı odadan içeriye.

Orada gördük ki hanım kendini asmıştı,

bir ipi ilmek yapıp geçirerek boynuna.

Onu o halde görünce zavallıcık çığlık çığığğa

çözdü ipleri.

Yere yığıldı bahtsız kadın.

Sonra olanlar tüyler ürperticiydi;

söktü aldı elbisesindeki altın iğneleri

sonra da ellerini kaldırıp sapladı gözlerine.

O anda şöyle bir şeyler mırıldanıyordu:

“Bundan sonra ne başıma gelenleri ne de kendi yaptığım kötülükleri

görmeyeceksiniz. Çok uzun zamandır

görmemeniz gerekenleri gördünüz,

görmeniz gerekenleri ise görmediniz!”

İşte böyle lanetler edip

bir defa değil, iğneleri defalarca batırdı gözlerine.

Gözlerinin kanı sakallarına akıyordu her vuruşunda,

kanlar fişkırıyordu, kızıl yağmur gibi.

Felaketler ikisinin de başını yedi;

kocasının da karısının da.

Eski mutlulukları artık geçmişte kaldı,

ama şu anda, bugün,

gözyaşı, kötü talih, utanç

felaketlerin her türüydü

onların paylarına düşen.

Koro Başı

Şimdi acıları biraz dindi mi bari?

Haberci

Kapıların açılmasını, kendisini bütün Thebai'nin görmesini istiyor,

babasının katilini, anasının

şimdi burada söyleyemeyeceğim

bu ağza alınmayacak lafi.

Ülkeyi terk edeceğini, artık

üzerindeki lanetlerle yük olduğu

bu sarayda kalamayacağını söylüyor.

Kendine yol gösterecek birini istiyor.

Ne de olsa onun başına gelenler

öyle herkesin dayanamayacağı kadar ağır.

Şimdi halini göreceksiniz zaten,

işte sarayın kapıları açılıyor.

Görecekleri manzara karşısında

eminim ki ondan nefret edenler bile

haline acıyacaklardır.

(Oidipus kanlar içinde görünür. İki hizmetkâr ona yardım ediyordur, haberci saraya döner.)

Koro

Ah! Bir insanın görebileceği en korkunç manzara,

şimdiye kadar gördüklerimin en korkuncu.

Zavallıcık hangi çılgınlık seni ele geçirdi?

Hangi kötü tanrıdır bu,

böyle üzerine çöken

senin ve kara bahtının?

Yazık zavallı bahtsız, çok yazık!

Sana bakmak istemiyorum

her ne kadar

sormak, öğrenmek istediğim şeyler olsa da

öyle bir dehşetle dolduruyorsun ki içimi.

Oidipus

Ah, ah! Ne talihsizmişim ben!

Nereye gidebilir böyle bir kadersiz?

Nereye uçtu gitti haykırırlarım?

Nerede kısırdı kader beni?

Koro

Şahit olması da

görmesi de feci olan bir kadere!

Oidipus

Ah! Karanlığımın kara bulutu

beni öyle bir sarmışsın ki anlatmakla olmaz.

Kötü bir rüzgâr öyle bir sürükledi ki seni benim üstüme

bir daha içinden çıkamadım.

Yazık, yazık, çok yazık!

Başıma gelen felaketlerin acısıyla

gözlerime saplanan iğnelerinki

aynı anda içime işledi.

Koro

Böyle bir bahtsızlıkta iki misli

dövünmeniz, iki misli acı çekmeniz hiç garip değil.

Oidipus

Dostum, sen hâlâ benim yanımda durup
hâlâ benim gibi kör bir adama tahammül ediyorsun.
Gerçekten beni unutmadın.
Seni kendi karanlığımda göremesem bile
sesini kolaylıkla tanıyabiliyorum.

Koro

Bu yaptığınız korkunç bir şey.
Gözünüzdeki ışığı karartacak gücü nereden buldunuz?
Hangi Daimon^[60] itti seni böyle bir şey yapmaya?

Oidipus

Apollon'du o, Apollon, dostlarım,
Benim bu kötü mü kötü kaderimin
gerçekleşmesine yol açan,^[61] bu acılarımın.
Zavallı benden başkası değil ama
gözlerini parmaklarıyla çıkarın.
Görmem neye yarar ki artık?
Görecek güzel bir şey olmadıktan sonra
görmek neye yarar?

Koro

Ne yazık ki, tam söylediğiniz gibi.

Oidipus

Artık neyi görüp neyi sevebilirim?
Hangi söz kulağıma hoş gelebilir dostlarım?

Beni bu ülkeden olabildiğince çabuk kovun.

Beni buradan götürün dostlarım,
boğazına kadar lanete batmış, tanrıların
en çok nefret ettiği bu adamı.

Koro

Başınıza gelen felaketler
ve sizin de bunun farkında olmanız
gerçekten çok acı.
Keşke hiç yaşamamış olsaydınız.

Oidipus

Lanet olsun o otlakta beni bulup
ayaklarımdaki sıkı bağları çözen adama.
Beni ölümden kurtardı, ama bana iyilik yapmadı.
O gün ölseydim ne ben ne de dostlarım,
bunca büyük acılar yaşamayacaktık.

Koro

Ben de aynı şeyi isterdim.

Oidipus

Babamın katili olmasaydım
o zaman beni doğuran kadının kocası olduğum
söylenmeyecekti.
Ama şimdi tanrılar bana sırt çevirdiler.
Ben günahın çocuğuyum,
kendisini doğuran kadınla babasının yatağını paylaşan.

Bundan daha büyük bir kötülük varsa

o da benim bahtıma düşmüştür.

Koro

Doğru kararlar aldığınızı pek söyleyemem,
çünkü kör yaşamaktansa yaşamamanız daha iyidir.

Oidipus

Doğru bildiğimi yaptım,
artık bana boş öğütler verme!
Hades'e gittiğimde, babamın ya da zavallı
annemin yüzüne nasıl bakardım bilemiyorum.
Onlara karşı öyle şeyler yaptım ki
aslında daha büyük cezalara layığım.
Acaba çocuklarımin yüzlerine bakmak isteyecek miydim?
Kendi gözlerimle asla.
Ne bu şehre, ne surlara ne de tanrıların heykellerine,
ki bunların hepsinden kendimi ben yoksun bıraktım.
Thebai'deki herkes gibi hayatımı en iyi şekilde geçiriyorken,
kendim verdim şehirden kovulma emrini.
Tanrıların lanetini alan benmişim meğer, Laios'un oğlu.
Böyle bir leke üzerine Thebai'den kimin yüzüne bakabilirdim?
Bulabilseydim bir yolunu, işitme duyumu da köreltirdim,
ruhumu hapsedirdim bedenimin içine.
Hiçbir şey görmeden, duymadan
felaketlerden uzak yaşama fikri bile güzel.
Ah Kithairon!
Beni neden kabul ettin?

Neden beni öldürmedin hemen?

İnsanlara hangi soydan geldiğimi göstermeden.

Ah Polybos, ah Korinthos!

Eski evim, vatanım bildim seni, beni besledin,

ama mutluluğun parıltısı altında hep kötü kaderimi gizledin.

Ah siz üç yol kavşağı,

gizli vadi, o dar geçit ve o orman!

Kendi kanımdan babamın kanını içtiniz benim elimden.

Acaba hatırlıyor musunuz, önce sizin önünüzde, sonra da burada yaptıklarımı?

Ah düşünüm!

Önce beni doğurtunuz

sonra benden aldınız tohumları,

aynı aileden kanla kanı karıştırıp

ortaya çıkardınız,

babaları, kardeşleri, çocukları, gelinleri, karıları, anneleri;

insanlar arasında en günah olan şeyi yaptınız.

Bahsetmesi bile eylemin kendisi kadar kötü.

Tanrılar adına, beni bu şehirden götürün artık,

ya da öldürüp denize atın, bir daha görmemek için.

Haydi, şu zavallı insana dokunmaya tenezzül edin.

Korkmayın, beni dinleyin, başıma gelenler yüzünden,

benden başka kimse acı çekmez.

Koro

İşte, aradığımız adam Kreon tam zamanında geliyor.

Sizden sonra ülke ona kalacak.[\[62\]](#)

Oidipus

Ona ne söyleyebilirim ki?

Çok haksızlık ettim, bana nasıl güvensin artık?

Kreon

Seninle alay etmek için ya da suçlamalarda
bulunmak için gelmedim Oidipus.

(Oidipus'un yanındakilere)

İnsanlığınızdan utanmıyorsanız
yaşam veren Güneş'ten utanın!

Böyle bir felaket sarmışken şehri ne ışık,
ne kutsal su, ne de toprak bunu hoş karşılar.

Haydi, onu çabuk eve götürün,
ancak akrabalar birbirinin derdinden anlar.

Oidipus

Tanrılar adına,
korkularımı boşa çıkardın,
bana karşı çok nazik davrandın, beni utandırdın.
Beni dinle, kendim için değil senin için söylüyorum.

Kreon

Ne istiyorsun söyle!

Oidipus

Hemen beni bu ülkeden gönder,
beni kimselerin görmeyeceği, benimle kimselerin konuşmayacağı bir yere.

Kreon

Bunu yapardım, emin olabilirsiniz.

Ama neyi, nasıl yapacağımı önce tanrılara danışmak istiyorum.

Oidipus

Kehanet son derece açık!

Baba katili, şehrin belası öldürülmeli.

Kreon

Öyle deniyor, ama çok kritik bir durumda bulunuyoruz.

En iyisi ne yapacağımızı sormak.

Oidipus

Böyle önemsiz birisi için tanrıdan kehanet mi isteyeceksin?

Kreon

Evet, artık tanrıya inanmıyor olamazsın.

Oidipus

Senden bir dileğim var.

İçerdeki ölüyü layık gördüğün mezara yerleştir;

ona karşı son görevlerini yapmış olursun böylece.

Bana gelince, hayatta kaldığım sürece baba

toprağım beni bir daha görmeyecek.

Ben artık Kitharon'da dağ başlarında yaşayacağım.

Orası da benim yurdum sayılır.

Gerçi bütün bildiğim, bebekken oraya ölüme gönderildiğim.

Beni ne hastalık öldürebilir ne de başka bir şey.

Ben bu kötü kaderi yaşamaya mahkûm edilmişim.^[63]

Çocuklarıma gelince, Kreon,

istersen oğullarımla hiç ilgilenme.

Onlar erkek, başlarının çaresine bakarlar
ama kızlarım, onlarla soframız hiç ayrılmadı,

baba yokluğu nedir bilmezler.

Sana yalvarırım onlara sahip çık.

İzin ver onları son kez kucaklayayım,
zavallılar için son bir kez ağlayayım.

(Kreon'un adamları saraya Antigone ve İsmene'yi getirirler.)

Tanrım, sanki sevgili kızlarımın ağladığını duyuyorum!

Kreon halime acıyıp sevgili yavrularımı getirtti, öyle mi?

Kreon

Kızlarını görmekten ne kadar mutlu olduğunu çok iyi biliyorum.

Oidipus

Kızlarımı getirdiğin için umarım bahtiyar olursun.

Tanrı seni benden daha iyi korusun.

Çocuklarım, neredesiniz, buraya gelin!

Kardeşinizin kollarına yaklaşın.

Babanızın gözlerini bu eller kararttı,

hiçbir şey göremeyen o gözleri.

Aynı kadından doğan adam sizin babanız oldu.

Sizi bekleyen kader için ağlıyorum.

Başınız sıkıştığında kime koşacaksınız?

Hem artık sizi rahat bırakmazlar.

Hangi kutlamadan gözlerinizde yaş olmadan,

neşe içinde döneceksiniz?

Büyüyüp evlenecek yaşa geldiğinizde
kim kocanız olmaya yanaşacak?
Benim adım altında bu bahtsızlığı yaşayacak
ve çocuklarınıza miras bırakacaksınız.
Başımıza gelmeyen kaldı mı?
Babanız kendi babasının katili çıktı
kendisini doğuran kadınla evlendi,
kendi çıktığı rahimden sizlere sahip oldu.
Bunlar hayatınız boyunca yüzünüze vurulacak,
kim evlenmek ister sizinle?
Yeryüzüne gelmemiştir henüz böyle biri.
Evsiz barksız yaşlanacaksınız.
Ey Kreon, dinle beni!
Sen onlara babalık edecek tek kişisin.
Onların başka anası babası yok artık.
Parasız pulsuz, evsiz barksız bırakma onları.
Benim mirasım olan acıları yaşamalarını.
Senden başka, yanlarında olacak kimseleri yok!
Sahip çık, kolla onları,
Haydi yakınım gel, elini uzat, söz ver bana.
Evlatlarım, yaşınız biraz daha büyük olsaydı
size öğütler verirdim,
şimdi sadece dua edebilirim.
Umarım benimkinden iyisi düşer kaderinize.

Kreon

Bu kadar gözyaşı yeter!

Hadi saraya gir.

Oidipus

Hoşuma gitmese de seni dinlemeliyim.

Kreon

Her şey zamanında yapılırsa iyidir.

Oidipus

Sana hangi şartla içeri gireceğimi söyleyeyim.

Kreon

Söyle, dinleyeceğim.

Oidipus

Beni ülkeden uzaklara gönder.

Kreon

Benden tanrının karar verebileceği bir şey istiyorsun.

Oidipus

Ama ben tanrıların en çok nefret ettiği insanım.

Kreon

Bu yüzden onlar en kısa zamanda dileğini yerine getirecekler.

Oidipus

Kabul ediyorsun o halde?

Kreon

Evet, istemediğim şeyleri yapmak pek âdetim değildir.

Oidipus

O zaman içeri girebilirim.

Kreon

Tamam, o halde çocukları bırak.

Oidipus

Hayır, beni onlardan ayırma!

Kreon

Her zaman kendi istediğinin olmasını bekleme!

Kazançların hayatının sonuna kadar elinde kalmadı.

(Oidipus'un elleri çocuklarının ellerinden ayrılır, bakıcı çocukları sahneden çıkarır, Kreon da çıkar, Oidipus hizmetkârların yardımıyla merdivenlerden yukarı çıkar.)

Koro^[64]

Ey baba kenti Thebai'nin halkı, görün işte Oidipus,

ünlü bilmececi çözen adam

Bir başkasını bulamazdınız böylesine güçlü olan

Mutluluğunu her yurttaşın kışkırdığı adam

Ne korkunç bir kaderin girdabına düştü.

Bu yüzden, beklemeli en son günü, ve dememeli ölümlü kimseye bahtiyar

acılar çekmeden hayatın hedefine ulaşmadan önce o kimse.

DİPNOTLAR

[1] Aiskhylos (İÖ 525/524-456/455): Eski Yunan tragedya şairi.

[2] Euripides (İÖ y. 484-İÖ 406): Eski Yunan tragedya şairi.

[3] Aristoteles (İÖ 384-322): Eski Yunanlı filozof.

[4] Henrik İbsen (1828-1906): Norveçli şair ve oyun yazarı.

[5] Bertolt Brecht (1898-1956): Alman şair, oyun yazarı, tiyatro yönetmeni ve kuramcısı.

[6] Alman şair, oyun yazarı romancı Johann Wolfgang von Goethe'nin (1749-1832) *Faust* adlı eseri.

[7] Sigmund Freud (1856-1939): Psikanalizin kurucusu Avusturyalı nörolog.

[8] William Shakespeare (1564-1616): İngiliz şair ve oyun yazarı.

[9] Jacques Lacan (1901-1981): Fransız yapısalcı psikiyatr ve psikanalist.

[10] Aiodos sözcüğü, aeido: şarkı söylemek fiilinden türemiştir. "Şarkıcı, şarkı söyleyen, şair" anlamlarına gelir.

[11] Rhapsoidos: Eski Yunan'da öykü anlatıcılarına verilen ad.

[12] Homeros (İÖ 9. ya 8. yy): Eski Yunan'ın en büyük destanları olan *İlyada* ve *Odyseia*'yı yazdığı kabul edilen yazar.

[13] Hesiodos (İÖ 800-?): Eski Yunan şiirinin ilk ustalarından kabul edilen Yunanlı şair.

[14] Satyr: Yunan mitolojisinde genelde insan vücutlu, teke bacaklı, uzun ve sivri kulaklı, kıvrık boynuzlu ve kuyruklu olarak tasvir edilen, nymphe'lerin erkek kardeşleri olarak kırlarda dans edip, Dionysos'la içki içerken ve mainad'lar ile nymphe'leri kovalarken tasarlanan doğa daimonları olan Satyr'ler ya da Satyros'lar, Dionysos maiyeti ve kültürünün vazgeçilmez parçalarıdır.

[15] Arion: Midillili efsanevi şair ve müzikçi.

[16] Peisistratos (İÖ 600-527 civarı): Yönetimi zorla ele geçirmiş olmasına rağmen, ülkesini zalim bir tiran gibi değil de, vatanını seven bir vatandaş olarak yönetmiş olan tiran. Atina onun sayesinde ilk altın çağını yaşayarak bir başkent görünümü almıştır. Çiftçilere yardım etmiş, başarılı bir vergi sistemi ve parasal düzenle ekonomiyi düzeltmiş, Homeros'un eserlerini bir araya getirerek ilk kamu kitaplığını açmış, Dionysia, Panathenaia gibi göz kamaştırıcı şenlikler kurmuştur.

[17] Thespis (İÖ 6. yy): Eski Yunanlı şair, tragedyanın yaratıcısı olarak bilinir.

[18] Agora: Çarşı, köy veya kasabanın meydanı.

[19] Akropolis: Eski Yunan polis'lerinde (kent devletlerinde) aşağıdaki kente hâkim olan güçlendirilmiş yüksek mevki. Sonradan akropolisler polislerin dinsel ya da siyasal yaşamının merkezi olmuşlardır. Atina akropolis'i aşağı kente yaklaşık 100 metreden bakan bir kayalıktır. Ünlü

Parthenon'un bulunduğu yer önceleri kale olarak kullanılmış, ancak sonradan dini merkez haline gelmiştir.

[20] Satirik drama: Tragedyalar Dionysos için yapılan şenliklerden doğduğu halde giderek bu niteliğini kaybetmiş, başlangıçta satyr şeklinde giyinen koro bile bu gelenekten zamanla sıyrılmıştır. Bunun üzerine, Dionysos'la ilgili unsuru tekrar tragedyaya dahil etmek için trilogiaya, Dionysos'un satyr'lerin eşlik ettiği koro tarafından övüldüğü bir satirik drama ekleme zorunluluğu getirildi. Satirik drama daha çok tragedyaya ile komedyaya arasında, ikisinin de özelliklerini taşıyan bir türdür.

[21] Arkhon: Krallık yönetiminin zayıflamasından sonra Yunanistan'da yönetime el koyan ve krallara ait görevleri üstlenen, yüksek dereceli devlet memurları. İÖ 7. yüzyılda Atina'da 9 arkhon'dan oluşan, her arkhon'un çeşitli işlerle uğraştığı bir kurul oluşturuldu. Önceleri sadece soylulara tanınan arkhon'luk hakkı zamanla bütün vatandaşlara tanındı. İÖ 5. yüzyıla doğru önemini yitirdiyse de İS 5. yüzyıla kadar arkhon'lardan bahsedildi.

[22] Boule (ya da Bule): Yunan polislerinde çoğunlukla "konsey" adıyla anılan, toplumun bölündüğü 10 sosyal katmandan 50'şer kişi olmak üzere, bir yıl süreyle seçilmiş 500 üyeden oluşan yüksek meclis. Görevi daha çok, halk meclisi "ekklesia"da görüşülecek halk kararlarının esaslarını belirleyen, bu kararların uygulanmasını sağlayan yasama ve yürütme organıydı.

[23] Marathon Savaşı: İÖ 13 Eylül 490 yılında, Atina'nın kuzeydoğusundaki ovada gerçekleşen, Atinalılar'ın strategos, yani komutan Miltiades'in taktiğiyle Persler'i bozguna uğratarak, gücünü ispatladığı ve birinci Pers Savaşları'na son veren savaş.

[24] Anaksagoras (İÖ 500-İÖ 428): Eski Yunanlı doğa filozofu.

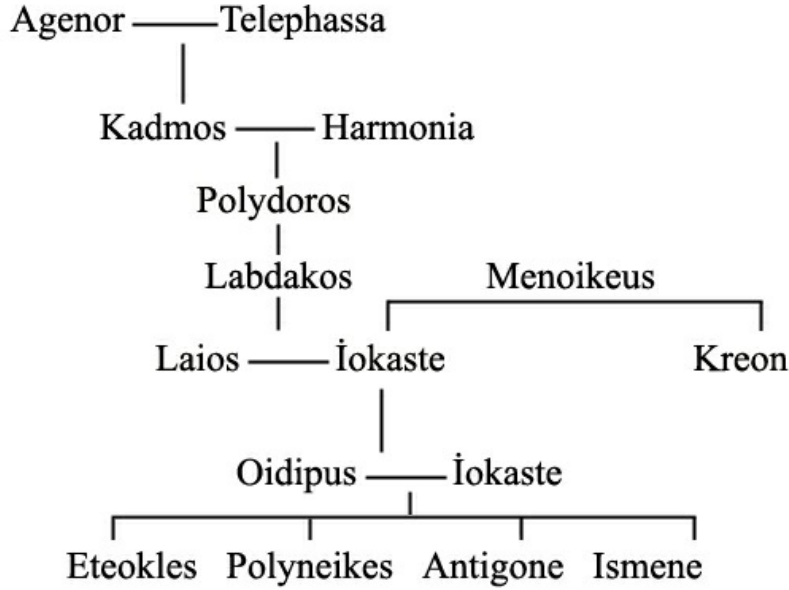
[25] Protagoras (İÖ 485-İÖ 410): Eski Yunanlı sofist filozof.

DİPNOTLAR

[1] Tragedyanın bölümleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Önsöz, s. 18.

[2] Sunak: Tapınaklarda üzerinde kurban kesilen, günlük yakılan, dini tören yapılan taş masa.

[3] Kadmos: Frikyalı Agenor'un oğlu, Eurupa'nın erkek kardeşidir. Orta Yunan polis'i Thebai'nin kurucusudur. Thebai kralları hanedanlığı, Oidipus tragedyası bakımından önemli olanları göstermek istersek şöyle bir soyağacına imkân vermektedir:

[4] Yalvarıcılar ellerinde beyaz yün ipliklerle sarılmış defne ya da zeytin dalları taşımaktadırlar.

[5] Günlük: Günlük ağacının kabukları. Bir tür tütsü.

[6] Rahip: Buradaki rahip Hıristiyan manastırlarındaki din bilgini, papaz veya keşiş değil. Tek tanrılı din öncesi, çoktanrılı din adamı, bilgini anlamındadır.

[7] Pallas, tanrıça Athena'nın ritüel sıfatıdır. Efsanelerden bazalarına göre Athena, Olimpos'lu tanrıların Gigant'larla; yani devlerle olan savaşında Pallas'ı öldürüp, derisinden kendine zırh yapar. Bu yüzden de kendisine çoğu kez Pallas Athena, hatta yalnızca Pallas denirdi. Geç döneme ait bir başka efsanede ise tanrı Triton'un kızı olan bir Pallas'tan bahsedilir. Buna göre, Athena ile Pallas birlikte büyümüşler ve Athena onu kazara öldürmüştür. Bunun üzerine de onun adını kendi adının önüne eklemiştir. Dolayısıyla, burada sözü edilen tapınaklar da, Athena Onka ve büyük ihtimalle Athena Kadmeia tapınaklarıdır.

[8] İsmenos nehrinin kaynaklarında Apollon İsmenos Tapınağı bulunuyordu; burada kurbanların külleri kullanılarak kehanetler yapılırdı.

[9] Veba burada ateş taşıyan tanrı ile kişileştirilip özdeşleştiriliyor. Kastedilen muhtemelen savaş ve ölüm tanrısı Ares'tir. (bkz. Sat. 166, 190) Veba her şeyi yakıp yıkan ateş gibi ortalığı kırıp geçiriyor ve insanlara ateşi getiriyor.

[10] Hades: Yunan mitolojisinde Zeus, babası Kronos'u tahttan indirdikten sonra kendisi

gökyüzünün, kardeşlerinden Poseidon denizlerin, Hades de yeraltının, yani ölümler dünyasının hâkimi olur. Yine Yunan mitolojisinde, dünyanın bittiği yerden gidilen ölümler dünyası, bkz. Platon, *Devlet*, 10. Kitap kapanış mitosu. İlkçağ anlatısında değişik tasvirlerle karşımıza çıkar.

[11] “İnsafsız, merhametsiz şarkıcı” bilmececi sunan Sfenks’tir (bkz. Sat. 130, 391, 508, 1199). Sfenks’in başı kadın, bedeni ise kanatlı bir aslan biçimindedir. Thebai’de ya da Thebai agorada oturur ve gelip geçene bir bilmece sorar: “Yeryüzünde iki ayağı, dört ayağı ve üç ayağı olan ve tek bir sese sahip bir şey yaşamaktadır, yeryüzünde sürünen, gökte uçan, denizde yüzen bütün canlılar arasında bir tek o biçim değiştirir. Ancak fazla ayaklarını (dört ayağını) kullanarak yürüdüğünde, uzuvları en yavaş hareket eden gene odur, bil bakalım bu nedir?!” Doğru cevap veremeyen Sfenks’in kurbanı olup onun tarafından yutulur. Oidipus doğru cevabı bulur: “İnsanı kastediyorsun,” der; “yeryüzünde bebek olarak önce iki eli ve ayakları üzerinde (dört ayak üzerinde) hareket eder; ancak yaşlanınca iki ayağının yanı sıra bir de üçüncü ayak olarak baston kullanır ve yaşlılık belini büktüğü için neredeyse kafasını bile kaldıramaz.” Bu cevap üzerine Sfenks bir uçuruma atlar ve Thebai kurtulur.

[12] Phoibos’un Pythik evleri: “Parlak” anlamına gelen Phoibos, Yunan mitolojisinde tanrı Apollon’un sıfatı, hatta çoğu kez adı olarak kullanılır. Apollon, Delphoi yakınındaki tapınağı kurmadan önce, oralarda yaşayan, Python adındaki, kehanetlerde bulunan dragonu öldürmüştür. Dolayısıyla “Pythik evler” söz konusu Apollon’un Delphoi’deki kehanet yerleridir..

[13] Tragedyanın bölümleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Önsöz, s. 18.

[14] Apollon Zeus’un isteklerini bildiriyor.

[15] Altın tahtlı Phytos: Delphoi (Pythia) hazine evlerinde saklanan altınlarla eskiden beri ünlüydü.

[16] Paian, “iyileştirici” demektir. Homeros ve Hesiodos’ta bu isimli iyileştirme gücü olan bir tanrıdan bahsedilir. Sonradan Apollon da bu adla hekimler tanrısı olarak anılmıştır. Doğum yerinin Delos adası olması nedeniyle kendisine “Delos’lu” deniyor.

[17] Athena: Yunan mitolojisinde baş tanrı Zeus ile Metis’in kızı, bilgelik ve savaş tanrıçası, sanatların koruyucusu, Atina’ya ismini veren kişi ve o şehrin koruyucusu. Metis onu dünyaya getirmek üzereyken Zeus, kendisine söylenen bir kehanet üzerine onu yutar ve doğum zamanı geldiğinde, Hephaistos’un balta ile yardığı Zeus’un başından, tanrıça mızrak ve kalkanyla, korkunç bir savaş narası atarak dışarı fırlar. Troia Savaşı dahil olmak üzere pek çok kez savaşçı kahramanlara yardım edip yol gösteren Athena, aynı zamanda aklın da tanrıçası sayıldığından bu yardımlar, kaba gücün zekâyla birleşmesini temsil eder. Sanatın ve edebiyatın da koruyucusu olan Athena, savaşçı ruhla zekânın birleşmesidir.

[18] Burada çağrılan üçlü tanrı ve tanrıçalar, Athena, kız kardeşi Artemis ve Apollon’dur, koro şarkısının sonunda çağrılanlar ise Apollon, Artemis ve Dionysos’tur. Kült törenlerinde, yeminlerde ve duada bu son üç adı birlikte anmak âdetti.

[19] Buradaki gece gibi karanlık, tanrı Hades’tir.

[20] Athena.

[21] Ares burada savaş tanrısı olarak değil de, veba hastalığının sebebi ve yayıcısı olarak tanıtılıyor; bunu yapabilmesi için de herhangi bir donanıma ihtiyacı yok.

[22] Ares Atlantik'e doğru kaybolup gitmelidir. ("Amphitrias'ın büyük odasına doğru") Amphitrias bir deniz tanrıçasıdır ve Poseidon'un karısıdır. Ares'in Karadeniz'e doğru gitmesi de söz konusudur ("Trakya'daki dalgalar girdabına").

[23] Lykeios, Apollon'un adlarından biridir ve farklı şekillerde açıklanır. Bu sözcük sıklıkla kurtlar (lykos) ile ilintilendirilmiştir; öte yandan içindeki *luk* (ışık) kökünden dolayı ışık anlamına geldiği de ileri sürülmüştür. Mitolojinin bir versiyonuna göre Apollon ile Artemis'i Zeus'tan doğuran kişi, birinci tanrılar kuşağından Leto'dur. Burada muhtemelen sürülerin koruyucusu Apollon, sürülerin düşmanı "kurda" (Ares) karşı göreve çağrılmaktadır.

[24] Lykia: Fethiye ile Antalya arasındaki bölge.

[25] Bakkhos, şarap ve bağ tanrısı Dionysos'un, daha çok Roma'da kullanılan adıdır. Semele ile Zeus'un oğulları olan Dionysos'un Thebai'li olduğu kabul edilir, dolayısıyla da Thebai onun kentidir.

[26] Mainad'lar, Dionysos yandaşları. Tanrı nereye giderse gitsin peşinden satyr'lerden ve mainad'lardan oluşan bir kalabalık gelirdi.

[27] Burada Oidipus kendisinden öncekilerin çocuksuzluğunu ima ediyor.

[28] Dike, kozmostaki ve devletteki adil ve doğru düzenin kişileştirilmiş halidir; günah ile tövbe arasındaki adil dengenin temsilcisidir. Eunomia'nın (yasallığın) ve Eirene (barışın) yanı sıra üçüncü kahramandır, Zeus ve Themis'in kızlarından biridir.

[29] Atina hukukuna göre Atina'da sürekli kalan ve üst sınıfın haklarından yoksun olan halk (metoikos) kendilerini mahkemede temsil etme yetkisi bulunan bir koruyucuya (prostates) sahip olmak zorundaydılar. Atina'ya yerleşmek isteyen yabancı, bir demot'u, prostates yani korumacı efendisi olarak seçerdi; bu koruyucu, o kişinin belli bir demos'ta, yani evde ikametini kayda alırdı. Sophokles burada kendi döneminin ve doğduğu kentin düzenlemelerini ve kurumlarını Thebai'ye ve geçmişin kahramanlık mitosuna yansıtıyor. Edebiyatta buna anakronizm deniyor. Teiresias şunu söylemek istiyor: "Ben kendi hakları olan bir yurttaşım başka kimseye bağımlı değilim."

[30] Loksias: Apollon'un adlarından biri daha. "Eğri", "karanlık" manasına gelebiliyor.

[31] Kithairon: Attika yarımadası ile Boiotya arasında kalan batı dağlarının adı. 1408 metre yüksekliğindeki bu dağlar bugün bile hâlâ ormanlarla kaplıdır. Burası Oidipus'un bırakıldığı yerdir.

[32] Parnassos'un dik ve yalçın kayalıklarının (Phaidriaden) eteklerinde Delphoi Apollon tapınağı yer alır. Kaya, Delphis adına işaret etmektedir.

[33] Burada Zeus'un oğlu Apollon'dur. Zeus, isteğini yerine getirdiği için onu alev saçan yıldırımlarıyla donatır.

[34] Ker'ler: "İlyada"da büyük rol oynayan dişi cinler. Genellikle Eriny'lerden ayırt edilemezler,

halbuki daha çok savaş ve şiddet sahnelerinde ortaya çıkarlar ve her kahramanı ölümü anında alıp götürən Kader'i temsil ederler. Kanatlı, siyah, iri beyaz dişli, uzun, sivri tırnaklı korkunç varlıklar olarak tasvir edilirler. Cesetleri parçalar, yaralıların ve ölümlerin kanlarını içerler. Bununla beraber, özellikle Homeros'un kullandığı deyimlerden, onların her insanla birlikte var olan ve yalnızca ölüm şeklini değil, kısmetine düşen hayat şeklini de temsil eden Kader tanrıçaları (Moira'lar) olarak tasavvur edildiklerini anlıyoruz.

[35] Delphoi sıkça yeryüzünün göbeği (*omphalos ges*) olarak tanımlanır. Apollon tapınağında duran yüzeyi yer yer düzleşmiş küre biçimli beyaz bir mermer taş çok eski zamandan beri dünyanın merkezi olarak kabul edilmişti.

[36] Labdakid: Kastedilen Labdakos'un oğlu Laios'tur. Koro'nun görüşüne göre Oidipus'un Korinthos'lu olduğu kesindir.

[37] Güneş tanrısı "Helios" bütün tanrılardan önce gelen tanrıdır, çünkü ışığın tanrısı olarak önünde Şafak'ın arabasıyla, doğudan batıya doğru sürdüğü arabasıyla günü başlatır. Gökyüzü hiyerarşisinde en tepede yer alır, "her şeyi görüp işitir."

[38] "İkisinden de mi" derken sadece Oidipus Kreon'dan şüpheleniyor, ama kendisi bu şüphenin dışında kalıyor. Koro başka sorulara cevap vermekten kaçınıyor.

[39] "Yabancı" yeni bir bilgi. Üç yollu bir kavşak derken, tek bir yolun ikiye ayrılması kastediliyor; çatallaşan yol ve asıl yol, birlikte üç yol oluşturuyorlar.

[40] İokaste Oidipus'un ayaklarının şişmiş olduğu konusunda bir şey söylemiyor.

[41] Delphoi'den Thebai'ye giden yol yaklaşık Delphoi'nin üç kilometre doğusunda ikiye ayrılır; bir yol kuzeydoğudaki Daulia'ya gider. Delphoi ile Daulia yollarının buluştuğu bu çatalda, biri Delphoi'den öteki Thebai'den gelen Oidipus ile Laios karşılaşırlar.

[42] Moira: "Pay", "hayattan yoksun", "kader" anlamına gelir. Başlangıçta her insanın bu dünyadan aldığı pay, onun nasibi anlamına geliyordu. Ancak bu soyutlama giderek somutlaştı ve Moira'lar ellerindeki iplikleri eğirerek ölümlülerin yaşam süresini belirleyen, Atropos, Klotho ve Lakheisis adlı üç tanrıça olarak tasavvur edildi. Yunan dünyasında Zeus dahil hiçbir tanrının karşı çıkamayacağı, herkesin uymak zorunda olduğu evrensel yasayı temsil eden Moira'lar, bir kişinin zamanının geldiğine karar verdiyseler, tanrılar bile o kişiye yardım edemezlerdi.

[43] Koro burada "yüce" (yazılmamış) yasalardan söz ediyor. Tanrılardan gelen bu yasalar ebedidir, bütün insan eseri kuralların üstünde yer alırlar.

[44] Burada söz konusu olan suç (günah) işlenirse, artık hiçbir adil kişi, hatta koro bile kendini hiddetin hedefi olmaktan kurtaramayacaktır. Bu durumda, dansların eşliğinde de olsa, tanrılara yönelik her türlü hizmet ve saygı gösterisinin de anlamı kalmayacaktır, Dionysos adına yazılan ve sahneye koyulan oyunların da artık anlamsızlaşması söz konusu olacaktır.

[45] Abai: Phokis'teki kent; Delphoi'dekinden daha eski olduğu sanılan ünlü bir Apollon kâhini söz konusu olmalı.

[46] Zeus kâhinini ziyaret.

[47] İokaste oyunun başında felaketle baş başa olan kentin “resmi” rituelini tekrarlıyor; orada halk Oidipus’tan yardım istemekteydi; şimdi ise kraliçe İokaste, Oidipus için yardım diliyor.

[48] Yakınımız: Sarayın önünde bir Apollon mihrabı durmaktadır. Apollon mecazi anlamda da “felaket savucusu” ve kehanet tanrısı olarak yakın dost gibi algılanmaktadır.

[49] Haberci, İokaste Oidipus’a çocuklar doğurduğu için, “mademki onun eşi, ona hizmet ediyor...” diyor.

[50] Oidipus: Yunanca’da ‘Oidipous’ şiş ayak anlamına gelir.

[51] Nymphe’ler: Homeros’a göre Zeus’un kızları. En eski efsanelerden başlayarak Hermes ve Pan’a, hatta Apollon’a yakın tanrıçalardır ve Artemis’in maiyetini oluştururlar. Satyr’ler ve Silene’ler Nymphe’lerin erkek karşılığıdır ve birlikte Dionysos cemaatini oluştururlar.

[52] Pan: Aslen Arkadhia’lı olan ancak ünü ve kültü bütün Yunanistan’a yayılmış olan, çobanların ve sürülerin tanrısı. Pan genelde yarı insan yarı hayvan şeklinde tasvir edilir. Sakallı, sipsivri çeneli suratında hayvani bir kurnazlık ifadesi yer alır. Alnında iki boynuz vardır. Vücudu kıllı, bacakları teke bacağıdır. Çok hızlı koşar ve çeviktir. Çalılıklarda gizlenmeyi, pınarların serinliklerini ve ormanların kuytu gölgelerini çok sever. Bu anlamda sadece çobanların değil onların sürülerinin de zevkini temsil eder. Büyük seks gücüne sahip olan bu tanrı nymphe’leri ve genç erkekleri aynı tutkuyla kovalar. Genelde Hermes’in oğlu olduğu kabul edilir.

[53] Kyllenei’nin efendisi: Kyllenei, arkadhia’nın kuzeyindeki dağın adıdır. Bugünkü adı Ziria’dır. Mitolojiye göre Hermes bu dağdaki bir mağarada doğduğu için dağ kutsaldır. Dolayısıyla Kyllenei’nin efendisi diye bahsedilen de, haberci tanrı Hermes’tir.

[54] Arktoros, takım yıldızlar içinde eylülde öne çıkan bir yıldız. Bu dize ilkbahardan sonbahara, üç tam yarı yılı kastediyor..

[55] Oidipus korodakileri Thebai’nin tanıkları olarak gösteriyor.

[56] “Çocuk” burada iki anlama geliyor. Köle çocukları da efendilere ait olduğu için, buradaki çocuk bir köle olabilir. Sonraki sorular çobanı iyice sıkıştırınca, artık gerçeği saklayacak bir yolu kalmıyor çobanın.

[57] Tragedyanın bölümleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Önsöz, s. 18.

[58] Ister. Tuna nehri.

[59] Phasis: Güneybatı Kafkaslardaki nehir. Yunanlılar çok uzak nehirleri her zaman olduğundan çok daha geniş ve büyük akarsular olarak tasarlamışlardır.

[60] Daimon: İnsanlar üzerinde güç sahibi olan ruhsal, tekensiz varlıklar.

[61] Teiresias’in kehaneti gerçekleşmiş oluyor.

[62] Oidipus'un iki oğlu, Eteokles ve Polyneikes henüz çok gençtirler.

[63] Oidipus'un ölümünden önce çekmek zorunda olduğu büyük acıları ima ediyor. Sophokles, "*Oidipus Kolonos'ta*" tragedyasında bu acıların bitişini anlatır.

[64] Çeşitli uzmanlar bu son bölümün sahte ve ekleme olduğundan emin gibidirler. Orijinal tragedyada kaybolmuş olan ya da istenmeyen bir sonun yerine yazılmış olabilirler.